

DROGA (4483) sb f

dró- (559), dro- (224); dró- *Strum, Oczko* (16), *KochDz, KochMuza, KochWz* (2), *KochProp* (4), *KochWr* (6), *KochCz, KochPij* (2), *OrzJan* (24), *JanNKar* (3), *JanNKarGórn*; dro- *OpecŻywSandP* (2), *MurzHist* (17), *MurzNT* (26), *KochZg, KochTarn, OstrEpit* (2); dró- : dro- *OpecŻyw* (18 : 46), *Mącz* (199 : 23), *OrzQuin* (7 : 21), *BiałKat* (4 : 4), *KochPs* (24 : 21), *KochTr* (1 : 2), *KochJez* (3 : 3), *KochFr* (4 : 9), *KochPhaen* (5 : 2), *KochMRot* (9 : 2), *KochPieś* (6 : 2), *KochSob* (3 : 1), *PudlFr* (5 : 2), *ZawJeft* (13 : 2), *GórnTroas* (6 : 3), *KochFrag* (3 : 2), *WyprPl* (10 : 3), *SarnStal* (153 : 4), *SiebRozmyśl* (14 : 20), *GosłCast* (10 : 3); a jasne.

sg N dróga (459). ◇ G drógi (709). ◇ D dródze (28). ◇ A drogę (1290). ◇ I drogą (365). ◇ L dródze (682). ◇ V drógo (5). ◇ pl N drógi (129). ◇ G dróg (207). ◇ D drógam (8); -am (7), -am (1) *Leop*. ◇ A drógi (264). ◇ I drógami (140); -ami (122), -ami (2), -(a)mi (16); -ami :-ami *Leop* (4 : 1), *BudBib* (9 : 1). ◇ L drógach (168); -ach (114), -ach (37), -(a)ch (17); -ach: -ach *RejPs* (3 : 1), *LubPs* (4 : 6), *Leop* (10 : 5), *BielKron* (6 : 2), *BudBib* (6 : 2), *StryjKron* (1 : 2). ◇ du N (cum nm) dródze (10) *KrowObr* 76v, 76v marg, Rr2, *Leop Ez* 21/19, *BibRadz Mar* 11/4, *BielKron* 277v, 433 [2 r.], *WujNT Mar* 11/4, *SkarKaz* 578a. ◇ A (cum nm) dródze (17) *RejWiz* 164, *Leop Ez* 21/19, *BibRadz Ez* 21/19, *BielKron* 226v, 417, *KwiatKsiąż* F2, *RejAp* 124, *GórnDworz* P3v, *ModrzBaz* 97, *KołakSzczęśl* Cv, *SkarKaz* 578a. ◇ I (cum nm) dróg(o)ma (2) *MiechGlab* 25, *March*³ V8.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XIX w.

1. Trakt, gościniec, ulica, ścieżka; via Murm, Mymer¹, BartBydż, Mącz, Calag, Calep, Cn; iter, limes Mącz, Cn; veha Mącz, Calep, Cn; strata Mącz (799) : Dwie myłzy były się zetkały/ Gdy po drodze żiarná zbierały *BierEz* M3v, D3, D3v, F2v, L3, O2v, P3; Nieśfczeńni żydowie wiodątz pana Iezufa fromotnie po oné drodze za fłyię go bili *OpecŻyw* 111v, 21, 30v, 71v [2 r.], 73v [3 r.], 78 (26); *OpecŻywSandR* nlb 3; *ZapWar* 1522 nr 2287 [2 r.], 1542 nr 2606, 1548 nr 2669; *Murm* 27; *Mymer*¹ 7; *TarDuch* B7, C2, C8, E; *FalZioł* I 79b, V 117; *BielŻyw* 72, 77; *GlabGad* Bv; *MiechGlab* 16, 23; *WróbŻołt* 79/13, 88/42, 139/6; *LibLeg* 6/118v, 11/153v, 174v; Nadrodze Chlopowy yednemu gdi yachal a wthen czałz chlop na wozie fpał fuknya vkradł *LibMal* 1548/147, 1543/68, 1544/93v [2 r.], 1545/99, 1547/134v, 135v (10); *RejRozpr* F2v; Zabieźmy mu gdzie na drogę padńmyfz na kolana *RejJóz* Mv, B8v, P5v; *SeklKat* M4v; *RejKup* k4v, x4v; Tamże ná onym mieyfcu kazał Alexander miedzy dwie drodze poftawić dwa flupy marmurowe bárzo wielkie *HistAl* L3v, B4, B6, Cv, K8v [2 r.], L, L4; *MurzNT Matth* 13/19, *Mar* 10/46, *Luc* 19/36; *KromRozm III* C7v; *BielKom* B4, D3v; *GliczKsiąż* Iv; *LubPs* ee2v, ee4; *GroicPorz* i4v, m3 [2 r.], nv, ov; A chcefz iefztze więcey fwiádeftwá/ iż thego/ nie od Bogá maćie/ że obrázy w kościelech/ y po drogách ftáwiaćie? *KrowObr* 113, 57, 83v, 113v, 114, 115 [2 r.], 116v; *RejWiz* 23, 46, 81v, 131v, 138 (9); A oto wielmoźność Bogá Izraelfkiego flła drogą od wfchodu flońcá [per viam orientalem] *Leop Ez* 43/2, *Deut* 1/33, *Ios* 24/17, *Iudic* 5/10, 9/37, 2.Reg 16/5 (57); *UstPraw* F [2 r.]; *RejFig* Bb5, Bb6v, Cc7, Dd3 [2 r.], Dd5, Dd5v [2 r.]; *RejZwierz* 33; A Anná fiedziáłá wygládaíac y tu y owdźie ku drodze zá fynem fwoim [circumspiciens filium suum in via]. *BibRadz Tob* 11/4, *Gen* 14/17, 35/19, *Lev* 19/14, 26/22, *Num* 22/23 (53); Byli też Wiátores/ co drogi opatrzali. *BielKron* 119v, 16, 18v, 23, 31v, 42v [2 r.] (36); *KochSat* A3v; Flexuosa et obliqua via, Krziwa y tám y lám fie wiyąca drógá. *Mącz* 256c, 5d, 36a, 55b, 62b, 74d

(43); *OrzQuin* Iv, M4v, Aav [2 r.], Aa4v [2 r.]; *SienLek* 189, 191; *RejAp* 18v, 137; *GórnDworz* Q7v; [zagadka o łodzi] Wiele drogą chodzi/ á fládu nie rodzi. *HistRzym* 24, 24, 52, 56v, 59, 63v (11); Iáko ná ten czás thy fwięte ludzi potkáá [pociecha]/ iz fie im wnet okazáá drogá/ tám gdzie fie pytáli. *RejPos* 36v, A6, 1v [2 r.], 62, 62v, 63 (38); *KuczbKat* 405; Skępcá márnego pyęknie podle drogi/ Mogłby záfwięcić czáfem y zá nogi. *RejZwierc* 217, 20v, 21v, 51, 66v, 69 (19); *BielSpr* 8, 19v, 25v, 27, 53 [3 r.], 65v [2 r.]; *WujJud* 9v [2 r.], L13; A Anná fiedziáá wygládáiac y tu y owdzie ku drodze [in via] zá fynem fwoim. *BudBib Tob* 11/4, *Gen* 48/7, *Deut* 22/4, 27/18, 1.Reg 26/3, *Ez* 41/11 (20); *BudNT Matth* 8/28, 13/20 [19], *Mar* 8/27, *Luc* 19/36, *Act* 25/3, 26/13; *ModrzBaz* 35, 53, 78, 84v [2 r.], 104; *SkarJedn* 92; *Calag* 558a; Krew po drogách żywa płynie/ Iáko gdy défzcz wielki linie *KochPs* 119, 139, 206; *SkarŻyw* 101, 108, 187, 253 [2 r.] (13); *MWilkHist* G4v, H4v, K3; Potym chudziná mniemáiac izby do Litwy fzedł/ álbo do Zmodzi/ zbłędził w lefiech/ bo nie drogą fzedł/ ále známionuiác fię po Słońcu przez gęfte lálfy/ y błotne ftárzyny dárł fię gdzie mógł *StryjKron* 442, 72, 390, 442, 537, 747 [2 r.]; *CzechEpPORz* *; *KochJez* B; *KochDz* 107; *KochMRot* Cv; *ReszList* 176; *BielSjem* 33; *KochPieś* 9, 38; *ArtKanc* E5v, F13v, F15, K18; *GórnRozm* G4, G4v, L4; *ZawJeft* 5; *Calep* 69b, 116a, 132a, 227b, 463a [9 r.] (16); *GostGosp* 62, 90, 166; *Phil* O4 [2 r.]; *ZapKościér* 1588/77; *KochCz* A3v; *LatHar* 326, 352, 354, 361; *WujNT Matth* 8/28, 13/4, 19, 20/30, 21/8 (24); *WysKaz* 7; Dróg fzerokość iáko ma bydz poftánowiona. *SarnStat* 1234, 188, 292, 293, 480, 494 (47); *SiebRozmysł* H3; *KmitaSpit* C3v; *PowodPr* 49; *SkarKaz* 123b, 315a [2 r.]; ná ten czás kot chodząc teź dla żywności po drodze/ poyrzy w bok/ y wyrzy fkowronká w dołku *CzahTr* K3v, Ev, E3v, Fv, F3v, K3v, K4v; *PaxLiz* C3v, D3v; *KlonWor* 23.

W połączeniu z nazwą miejscową [w tym: nazwa w N (4), nazwa w G (1)] (5): A gdy iá nálafl Angioł Páńfki/ przy fthudni v wody ná pułzczy/ ktora iefth ná drodze Sur [qui est in via Sur]/ rzekł do niey *Leop Gen* 16/7, *Num* 21/33; *BibRadz Gen* 16/7; *SkarŻyw* 63; Drogi Sionu [...] zoftály w záłobie y płáczu/ iz niemáíz ktoby nimi chodził ná nabożeńftwo. *PowodPr* 9.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy miejscowej [droga + przymiotnik (18), przymiotnik + droga (2)] (20): yako kady gyda oth wáglá godzathkowskyego mosthv drogą yardanowska *ZapWar* 1527 nr 2376, 1550 nr 2683; *MetrKor* 46/114v, 57/117, 59/276v; *LibMal* 1543/67, 1554/192v; *Leop* 4.Reg 3/20; *BielKron* 30v, 39; O Cyiońkiey drodze pytác fię będą [Siion interrogabunt de via] *BudBib Ier* 50/5, *Num* 21/33, *Ios* 12/3, *Is* 15/5, *Ier* 2/17, 18; *CzechRozm* 77v; *SkarŻyw* 429, 601; *ZapKościér* 1580/6v.

W charakterystycznych połączeniach: podle drogi siedzieć (7), stać (2); drogę opuścić, zagrozić (3), zaskoczyć (3); na drogę iść (2), wypchnąć, zabieżyć (2), zachodzić (3), zająć (5); drogą chodzić (6), ciągnąć, iść (idący) (31), jechać (2), wywieść; na drodze iść (5), jechać (2), (s)potkać się (7), stać (6), zabieżyć (3), zachodzić, zająć (2), zastępować (zastępujący, zastępowanie) (9), zjechać się; po drodze iść (6), jeździć (4); przy drodze siedzieć (siedzący) (8); droga bezpieczna (2), dylowana, krężysta, krzywa, nagacona, niechodzona, stara (2), (u)brukowana (2), zagrodzona.

Przysłowia: wczem oni ták fye máyá yáko groch przy drodze *GliczKsiąż* B2; *RejZwierc* 217, 227. iáko on kámięń co przy drodze dármo leży *RejZwierc* 23.

Skępiec iáko głóg co drapie przy drodze *RejZwierc* 217, 74v, 105v.

Fraza: »droga szła« (1): záfááá Oycá iefzczę trochę ziewáiącego y rucháiącego fie/ leżącego práwie w mieyfcu ciálnym/ przez ktore tylko drogá szlá *Phil* O4.

Zwroty: »drogi patrzeć« = *nie zjeżdżać z drogi* (1): PAtrz iáko fie ty kołá/ nadobnie zgadzáią/ Iedno bieżąc zá drugim/ gdy drogi pátrzáią. *RejZwierz* 138v.

»drogę położyć [= zbudować]« [szyk *zmienny*] (2): Drogę położyłz [*viam pones*] áby przyśfedł miecz do Rábát miááta fynow Ammonowych/ y do Iudy do Ieruzálem naobronniemyłfego. *Leop Ez* 21/20, *Ez* 21/18.

Wyrażenia: »bita droga« = *strata via BartBydg; via trita Mącz* [szyk 2 : 1] (3): Strata via, brukowana vlicza vel byta droga *BartBydg* 151; *Mącz* 492a; *WujNT Luc* 3/5.

»ciasna droga; ciasność drog« = *arcta a. stricta via Mącz* (6; 1): tám złe przebywánie/ y ciáána drogá miedzy ieżiory/ ták iż muśi po iednym koniu iecháć ieden zá drugim. *BielKron* 227; *Mącz* 10a, 15a, 421b; A iefliby ciálnemi drogámi [*per angustias viarum*] woýfko fzło/ przeto trzebá zpilnościá vbiegáć mieyfcá fpofobnieýsze *ModrzBaz* 111; *SkarKaz* 123a [2 r.].

»dobra droga« = *po której łatwo przejechać; facilis via Mącz* (7): *Mącz* [114]a; Po kámienie do młynow w dobrá drogę ná fániách ieżdżic *GostGosp* 63; Koły do iázu dobre/ godne/ żimie w dobrá drogę nagotowáć *GostGosp* 86, 50, 76, 86, 90.

»dobrowolna [= *publiczna, dostępna dla wszystkich*] droga« = *strata publica JanStat* [szyk 29 : 18] (47): yakom yá nyewzyála dw szykyerv sluzebnykom slyachethny katharzynyne sphalanth na dobrowolney drodze *ZapWar* 1512 nr 2107, 1504 nr 1920, 1508 nr 1974, 1975, 2026, 1509 nr 2058 (41); Winá náázá Krolewfka/ to iefł fiedmnadzyešta/ [...] niema być ni zkogo braná iedno o czworę rzecz: á to o fpalenie/ o drapieftwo ná dobrowolney drodze. *UstPraw* G2, A2v; *SarnStat* 182, 214, 515, 605.

»droga gościnna« = *gościniec, droga publiczna* (1): Połááł tedy Moizefz s Kades do krolá Edom/ prośząc áby mogł przez iego zyemię z ludem iść drogá gościnná [*via publica Vulg Num* 20/17] *BielKron* 41v.

»kamienista droga« = *scrupulosa via Murm, BartBydg; calculosa via Mącz* [szyk 3 : 1] (4): *Murm* 123; *BartBydg* 140b; *Calculosa via*, Oítra á kámieniísta drógá. To yeft w którey wiele kámienia. *Mącz* 31b; *CiekPotr* 71.

»kozackie drogi« = *manowce, wertepy, tajne szlaki* (1): Náfyááł tedy záwždy Kozackimi drogámi z Ziwibundetem Litewfkim Xiążęciem ná plundrowánie kráin Rufkich/ Roku 1213. *StryjKron* 265.

»krolewska droga« = *szeroła, publiczna droga; via regia Murm, Mącz* [szyk 4 : 3] (7): *Via regia*. Wyelka Drogá krolewfka. *Murm* 27; *Leop Num* 21/22; *Mącz* 221b, 329b, 492a; *CzechRozm* 97; Téż wftáwiamy: áby Stároftowie náłzy nie fádzili nie rozdzielnié/ iedno cztery Artykuły: o rozbićie ná dródze Królewkiéy/ gdzie Kupców gwałt bywa czynion *SarnStat* 911.

»niepogodna droga« (1): *Quo nunc capessis tu te hinc adversa via*, Gdzie fie bierzefz w tak niepogodná drogę. *Mącz* 35c.

»nierowna droga« (1): *Anfractus, Lomište á nie rowne drógi/ skááifte á opoczifte mieifcá. Mącz* 9c.

»droga oliwna« = *wysadzana oliwkami albo prowadząca w kierunku Góry Oliwnej (1)*: á wśfyłtek lud łfedł przeciw drodze Oliwney która pátrzy ku pułzczy [contra viam quae respicit ad desertum]. *Leop 2.Reg 15/23*.

»droga ostra« = *kamienista, wyboista; calculosa a. salebrosa via Mącz; scrupulosa via Murm* [szyk 5 : 3] (8): Patrzay iako ijdzie sám bog bofymi nołkami/ przez tak daleką ij ołtrą drogę *OpecŻyw 36, 10v; BartBydg 140b; HistAl K8; MurzNT Luc 3/5; Mącz 31b, 364d*; y mieycá krzywe fię wyproftuią/ á drogi ołtre łtáną fię bitymi [erunt ... aspera in vias planas] *WujNT Luc 3/5* [przekład tego samego tekstu *MurzNT*].

»[kogo] pełne drogi« = *łtok na drodze (1)*: Wiecháló ich [naszych] pięćdziesiąt bucžno w miáfto kotcych/ Fráncuzow pełne drogi/ chcąc widzieć łtroy obcych. *StryjWjaz A4*.

»(po)przeczna (a. przecznia) [= boczna] droga« = *iter transversum, obliqua via Mącz (4)*: Obliqua via, Poboczna/ przeczná drógá. *Mącz 256c, 194a, 488d*; Potym poprzecznemi drogámi co dzień oboz rułzáiąc wodził *ModrzBaz 112*.

»droga pospolita [= publiczna]« = *tritum iter Mącz* [szyk 8 : 5] (13): Przykázuiemy też to áby od tego miáftá Perskiego áż do Macedoniei drogá była iáwná y połpolita *HistAl G4v; Mącz 450c; GórnRozm G4*; Drógi połpolité y clá áby nie były mijáné. *SarnStat 1235, 43, 504, 515, 528, 625* [3 r.] (10).

»rowna droga« = *campestre iter, via inoffensa, plana via Mącz (5)*: Záfię theż rowney drodze nie wfáy [ne confidas in via sine offendiculo] \á łtrzeż fię y dzieci twoich. *BibRadz Eccli 32/23* [25], *Deut 2/8; Mącz 33a, [114]a, 261a*.

»rozstanie, rozbieżenie, rozchodzenie drog« = *compitum, divortium viarum Mącz, Cn; quadrivium Calep, Cn* [szyk 13 : 2] (12 : 2 : 1): *Leop Ez 21/21*; A Krol Bábitołki łtanie między rozłtaniem dwu drog łzukáiąc wiełczby *BibRadz Ez 21/21, Ez 21/19, Matth 22/9; BielKron 20*; Trivium, Trzech dróg rołtanie/ trzidroże *Mącz 492d, 54b, 62b, 487d, 488a, 492d*; A thák idźcie ná rozbieżenie drog [Matth 22/9] *RejPos 238; StryjKron 161; Calep 883a; WujNT Matth 22/9*.

»droga sanna« (1): Kmiotkiem łprzeżáiem/ w łełieni á Zimie ma Pan álbo Vrzędnik nawięcey robić: [...] á drogi łánney nie opułzczáć. *GostGosp 38*.

»solna droga« (1): *salaria via, Solna drógá w Rzymie którą fól od morzá przywożono Mącz 364c*.

»(u)torowana droga« = *callis Mącz, Calep; via trita Mącz; via celeberrima a. consularis a. illustris a. lata a. militaris a. praetoria a. publica a. tritissima Cn* [szyk 3 : 1] (4): á gdy by łie w ten czás łnieg wielki tráfił/ każe łługom łnieg od miotác połłowi/ á łam na torowáney drodze bęđzie łtał *BielKron 434v; Mącz 32a, 492a; Calep 152b*.

»wielka droga« = *via regia Murm, Mymer¹, BartBydg, Mącz; via militaris Mącz (9)*: *Murm 27; Mymer¹ 7; BartBydg 169b*; Regia via, Wielka drogá/ Gołciniec też łtolec á miełzkánie królewskie. *Mącz 349d, [95]b, 221b, 329b, 492a* [2 r.].

»wolna [= publiczna] droga« (2): łakom ya nyeros byl ych bratha rodzonego łana mybieszika navolney drodze *ZapWar 1546 nr 2648; ComCrac 20*.

»zła droga« = *nie nadająca się do użyciu; deterrima via Mącz* [szyk 11 : 1] (12): *Deterrima via, Bárzo zła drógá. Mącz 451a, 492a; KochJez Bv; ActReg 5v, 6, 74*; A tramy áby łie we złą drogę

ani lećie nie wożyły *GostGosp* 60, 28 [2 r.], 50, 76; bo mogła go zła droga, powódź, albo niemoc zatrzymać. *SarnStat* 1280.

Szeregi: »droga, (i, a, też) gościniec« (9): *Mącz* 221b, 329b, 349d, 492a; *RejPos* 36v; STároftowie łami máią bronić Kupcom: aby iedno drogami zwyczajnymi y gościncmi [*nonnisi viis consuetis, et publicis stratis JanStat* 1040]/ [...] iezdżili pod łtraceniem rzeczy *SarnStat* 1235, 289, 947, 1234.

»(tak) na (po) drogach i (jako) w mieściech« (2): *Diar* 72; tedy taki káždy tak ná drogách iáko y w mieściech záłtany/ łól którą powiezie/ tráćić będzie *SarnStat* 967.

»pole i droga« (3): *Mącz* 403d; Nie wychodźcie ná pole/ y ná drogę [*ad agrum et per viam*] nie chodźcie *BudBib Ier* 6/25; *StryjWjaz* B2.

»droga, (albo, i) ścieżka (a. stegna)« [*szyk 4 : 4*] (8): wżákże nálezi dwie drodze albo łciefzki przez łofrodek gor rozdzielne *HistAl* K8, L; *Leop Is* 35/9; *Mącz* 370d, 382a; *BudBib 4.Esdr* 16/33; Kmiećie drog niepotrzebnych y łtegen przez żytá z žimy łtrzedz máią *GostGosp* 34; *GostCast* 66.

»ulice i drogi« (3): *RejPos* 239; O iáko biegał Iozeph á niełpiąc w nocy y we dnie z namilżą małżonką łwoią/ rzewno łłákáli/ po łlicách y drogách/ pytáiąc łkárbu y łercá łwego. *SkarŻyw* 244; *GrochKal* 17.

»bąđż na drogach, bąđż we wsiach i miasteczkach« (1): [*gdymy je ktokolwiek*] bąđż ná drogách/ bąđż we wsiách y miáłteczkach [*sive in viis, sive in villis et oppidis JanStat* 588]: którýmłokwiek łpofobem łmiałby náiiáchác/ albo zgwałćić: niech będzie ofąđżón/ iz obráził Máiełtat Króła Ie⁸⁰ M. *SarnStat* 43.

2. Trasa, szlak, którędy się idzie lub jedzie; ślad, trop; kierunek; przestrzeń do przebycia od jednego punktu do drugiego, odległość, dystans; *via Mącz, Calag, Cn; iter Mącz* (423) : ijinłłá drogą do krolełtwa łwe⁸⁰ łie zafié wezbrali ij iechali. *OpecŻyw* 25, 32; *MetrKor* 46/114v, 57/119v [2 r.], 59/271 [2 r.], 280v [2 r.]; *TarDuch* B; *FalZioł* IV 6b; *MiechGlab* 19, 25, 26, 58; Thym yełth y bandzie załzią wroczić łią do szwich zyemy łolno drogamy kthoremy ony załzią chcą *LibLeg* 6/159v, 6/78v, 11/77, 182; *WróbŻołt* aa5v [3 r.], 109/7; *RejPs* 157; *RejWiz* 89v; Ktorą drogą łociągniemy [*per quam viam ascendemus*]? On mu łpowiedziął: Pulfćzą Idumeyłką. *Leop 4.Reg* 3/8, *Ex* 13/21, *Deut* 1/22, 31, 17/16, 3.Reg 13/9 (16); *BibRadz Deut* 28/25 [2 r.], *Ios* 10/10, *Ier* 3/13, I 358c marg, *Ez* 21/20; Nábrawłzy Hifzłani korzenia włzelkiego do okręłow łedá zacł/ łuścili łie do Hifzłániy dwiemá drogami *BielKron* 446v, 45, 47, 55, 83, 191v (23); *Iter devium*, Daleko z drógi/ nie łrolta drógá. *Mącz* 175d, 418d, 492b, c, d [2 r.]; *RejAp* AA7v; *GórnDworz* li6 [2 r.]; *RejPos* 35v, 37, 68v, 87, 293 marg, 327; *RejZwierc* 95, [121]; *BielSpr* 58, 59 [2 r.]; *BudBib Gen* 28/20, *Deut* 1/22, 31, *Iudic* 8/11, *Iob* 6/18 (12); *BiałKaz* Mv; *BudNT Iac* 2/25; ze łrech rzeczy łrudnych ku łpoznániu: ło ielł/ drogi Orłowey ná niebiołách: drogi Wężowey ná łkále Drogi Okręłowey ná łorzu: natrudniey łpoznáć drogę Młodzielcá z Almą *CzechRozm* 130v, 130v [3 r.], 131; *ModrzBaz* 78v; *SkarJedn* 309, 310; *Calag* 48a; *KochPs* 58; *SkarŻyw* 244, 403, 481 [2 r.], 581; *KochJez* A3v; *NiemObr* 96; *KochFr* 128; *KlonŻal* B4v; *KochSz* A3 [2 r.], Bv, B2; *KochSob* 64; *ArtKanc* C14; *GórnRozm* G2v; *KochProp* 6; *Calep* 116a; *GostGosp* 14, 86; *LatHar* 633; *KołakSzczęłł* Cv; *WujNT Matth* 2/12, 4/15, s. 14 marg [2 r.], 512, *Iac* 2/25, *Apoc* 16/12; *WysKaz* 7; Iáko łowiem źróđłó łkoro z łbrzegów wyleie, dźieli łie ná wleie łczęłci, á łođża łczęłć náyduie łobie włáłne drógi, któręmi łieży *JanNKar* C3v; ZÁkázuiemy włżyłłkim Kupcom: aby z łrzeczami y z łupiámi łwęmi nie łmieli łzez łowé drógi

y mieyfcá przechodzić [*per novas vias et loca transire JanStat 1035*] *SarnStat 1235, 288, 491, 881, 966, 967 (20)*; *SiebRozmyśl G; SkarKazSej 688b*; Idź rowno z wodą/ lámá cię ná grzbiecie Poniešie Wiłlá y ná prufkim świecie Stáwi z komięgá y s tráftá leniwa/ Swá drogá krzywá. *KlonFlis E3, D2, F2 [3 r.], F4, G2 [2 r.], G4v [2 r.], H4*; Rzekł tám drugi nieborak idąc zá fwym ftádem/ Scígáiąc prętko świeżym fwych ciołakow śládem/ Radbym był wrzędnie fwoy dobytek licował/ Lecz mi fzátan podobno drogę wycinował. *KlonWor 22*.

W połączeniach z bliższym określeniem kierunku [*w tym: droga czego, kogo (11), przez co (7) (18)*]: *OpecŻyw 31*; Druga droga przez Belz do Włodzimirza Wołyn *MetrKor 59/219v, 57/118, 119, 59/278*; *Leop Deut 1/40*; Pátrzaycież iefli drogá gránic fwych poydzie do Bethfámes *BibRadz 1.Reg 6/9*; *BudBib Num 14/25, 2.Reg 4/7, Ier 52/7 [2 r.]*; tylko tą drogá przez Głogów [*ea via, per Głovoviam JanStat 1035*] y przez iné mieyfcá/ którędy zftárádná iefť zwyczaj/ iezdźic máią. *SarnStat 1236, 1236. Cf »droga poganow«*.

W połączeniach z bliższym określeniem odległości (17): Poydziem drogę trzech dni [*viam trium dierum*] w pułczá *Leop Ex 8/27, 4.Reg 3/9, Sap 18/14, 1.Mach 5/24*; *BielKron 264*; Mille passus/ Tyliác Kroków przinoši/ málem czini godzinę drógi. *Mącz 221c, 184a, 221c, 339d*; *BudBib Num 10/33 [2 r.], 33/8, 1.Mach 5/24*; á co miefiác czterey ich chodziło/ po dochody kłáftorne/ do innego imienia ktore ten kłáftor miał opodał/ kilá dni drogi *SkarŻyw 183, 470*; *WujNT Luc 2/44*; *SkarKaz 422b. [Możliwe teżznacz. 4]*.

W charakterystycznych połączeniach: pamiętać drogę; drogá iść (4), wrocić się (6); droga in(sz)a (23), krzywa (3), kupiecka, (nie)świadoma (2), nieznajoma (2), ojcow, trudna, utarta, własna; niebezpieczność drog (2).

Zwroty: »chybiać (a. uchybić) drogi« (3): *RejZwierc 237*; zna to [*męstwo Olechnowiczów*] Mołkwićin/ zna Tátáryzn frogi/ Gdy chybia drogi. *ModrzBazStryj ¶ 2v; CzahTr Hv*.

»iść, jechać itp. w swá drogę, swá drogá« = *udawać się w obranym sobie kierunku [szyk zmienny]* (10 : 9): *Leop 1.Reg 25/12*; A wrocił fię [*Abram*] fwą drogá od południá áż do Bethel *BibRadz Gen 13/3, Iudic 18/26, 19/9, 1.Reg 1/18, Tob 10/15, Act 8/39; GórnDworz Ov; BudBib Gen 32/1, Iudic 19/27, Ier 2/23, Tob 10/15; HistHel B3v*; á trochę fię chlebem pošliwfy/ w drogę fwoię fzli. *SkarŻyw 356, 452; KochSz A3; KochSob 67; WujNT Act 8/39*; Ponieważ pielgrzym/ [...] drogá fwoią idzie/ nie wftępuiąc áni w prawo ani w lewo *WysKaz 5*.

»naprowadzić, nawieść na (prawá) drogę« = *wskazać właściwy kierunek; in iter et viam inducere, dirigere ad rectum iter Mącz [szyk zmienny] (1 : 1)*: *Dirigere aliquem ad rectum iter, Náprowadzić ná práwą drogę. Mącz 350c, 96c*.

»powiadać (a. powiedzieć), oznajmić drogę« = *wskazać kierunek [szyk zmienny] (2 : 1)*: Ow mu drogę powiáda/ boby fám nie tráfił *RejZwierc 115; BielKron 13; PaxLiz C3v*.

»(swej) drogi patrzyć (a. patrzeć)« = *iść we właściwym kierunku; pergere iter a. viam Mącz (2)*: *Pergere iter, Drógi fwoyi pátrzáć/ przed fię yść Mącz 350d, 492a*.

»drogę ukazać (a. pokazać, a. ukazować itp.)« = *iter iudicare, viam commonstrare Mącz; ostendare viam Calag [szyk zmienny] (20)*: Prosił by nád nim lutość miał/ Drogę mu k miáftu vkazał *BierEz A3; BielŻyw 88; Leop Ex 13/21, Deut 1/33; OrzRozm Qv; BielKron 190v, 267v; Mącz 54b, 85c*,

231c; *OrzQuin* A4; *HistRzym* 29 [2 r.]; Gdyż/ iáko tu słyfzyfz/ iż Anyoł Boży vkázował drogę onym fwiętyym pániám/ kędy go fszukác miáły. *RejPos* 109v; *BudBib Deut* 1/33; *Calag* 123b; *SkarŻyw* 259; *CiekPotr* 2; *KlonFlis* F3v; *KlonWor* 51.

»drogi umylic, pobładzić; (z)mylic drogę; (o)mylna, obłędliwa droga; z drogi bładzący« = *perplexum iter Mącz* [szyk zmienny] (2 : 1; 2; 2 : 1; 1): Więć fie mu Káplán przygodził/ Ktory był drogi pobładził. *BierEz* A3, Hv; POfym z onych fráfunkow młodzyeniec vbogi/ Pofzedł głowę fpuściwfzy/ y vmylił drogi. *RejWiz* 158; *Mącz* 304b, 492a; *RejPos* Ooo5v; *RejZwierc* 173; *ModrzBaz* 51 v; *KlonWor* 21.

»ustąpić (*a. zstępić, a. zstępować*), ustąpienie, ustęp (z) drogi« = *zejście z wytyczonego kierunku, z obranej trasy; decedere a. declinare a. deflectere de via, divertere via, erratio Mącz; aberratio, diverticulum, exorbitare Calep* [szyk zmienny] (16 : 2 : 1): *ZapWar* 1527 nr 2376; *GlabGad* P7v; *BibRadz Is* 30/11; Potym Markus Kráfus człowiek łákomy iádąc przeciwko Tátárom/ [...] z drogi do Ieruzalem ftąpił *BielKron* 265v; *Erratio*, Zbładzenie/ Vftąpienie z drógi. *Mącz* 108b, 44d, 57d [2 r.], 108b, 130a [2 r.], 227d (11); *Calep* 4b, 335b, 390b; Krotko pofzedfzy dobrze/ áliści poczuią [konie] Woźnicę niespráwnego: Z drogi vftępuią. *RybGęśli* Cv.

»drogę wiedzieć, znać« = *viam cognoscere a. noscere a. scire Vulg* [szyk zmienny] (22 : 1): Oni cię tám doprowadzą/ Bowiem drogę dobrze wiedzą. *BierEz* Hv; *OpecŻyw* 95v [2 r.]; *Leop Tob* 5/2, 7; *BibRadz Iob* 28/7, *Ps* 142/8; *Ioann* 14/4, 5; Praca fzałonego ktory drogi niewie do miáfta/ trapienie mu przynośi [VulgEccle 10/15]. *BielKron* 81v; *KochSat* A2; *RejPos* 291v [2 r.], 293 [2 r.]; *BudNT Ioann* 14/4, 5; Więć miłe sieftrzycki podźmy Choć ciemno/ wżák drogę wiemy. *MWilkHist* G4; *StryjKron* 602; *KochProp* 12; *WujNT Ioann* 14/4, 5; *SarnStat* 106.

»z prawej drogi wykroczyć« = *zboczyć z trasy* (1): *De recta regione deflectere*, Z práwego krefu álbo z práwey drógi wykroczić. *Mącz* 349d.

»(wy)pytać (się) drogi« = *iter explorare, indagare viam Mącz* [szyk zmienny] (6): *SeklKat* A4v; Odfzedł go precz Philozoph/ fam zoftał vbogi/ Niewie gdzyeby fie zá nim potym pytać drogi. *RejWiz* 46; Do Syonu będą drogi pytać [*in Sion interrogabunt viam*]/ thám obrociwfly twarzy fwoie *Leop Ier* 50/5; *BibRadz Ier* 50/5; *Mącz* 306b, 492a.

Wyrażenia: »bliższa droga« – *compendiosum iter Mącz; viarum compendium JanStat* [szyk 2 : 1] (3): *Mącz* 288d; *StryjKron* 672; Aby drógi bliżfze y paźe dobré/ które fá przy tych dwu miáfteczkách wietfze/ [...] tym rychléy wabili do siebie. *SarnStat* 1228.

»dalekość drogi; daleka droga« [szyk 12 : 1] (7; 6): *OpecŻyw* 10v; *BielŻyw* 33; vpomynek then mały kthory na thak krothkyem czafzye przez thak daleką drogą mogł bicz przenyefzyon V. C. M. poslały *LibLeg* 7/32, 7/31v; *MetrKor* 57/116v, 59/275v; *RejPos* 182, 311v; *StryjKron* 71; gdyby [takowy] ná ón rok prze dálekość drógi iáchác niechciał/ wolno będzie w fwoim Grodzie przed vrzędem Stárościm [świadectwo dać] *SarnStat* 614, 32, 1151; *SkarKaz* 387a.

»droga morska« = *via maris Vulg* (3): *Leop Is* 9/1; Drogi Morfkié/ Gwiazdy niebieskié/ wiátry fłufzné/ Porty pewné/ ná thym burliwym Morzu [kompas] vkázuie *OrzQuin* A4; *BudBib Is* 9/1.

»droga niedaleka« (1): Z ogrodá do ftodoły drogá nie dáleka *KlonWor* 34.

»niezwykła (a. niezwyčajna) droga« = *nieuczęszczana* (4): *MetrKor* 40/826; Gedimin [...] táiemnymi y niezwyčajnymi drogámi/ dziewiątego dnia Márcá/ do Márgrábftwá Brandenburfkiego znowu wciągnął *StryjKron* 406; ále dla wielkiego głodu w Wołofzech/ y ná wżyftkich Tureckich gościncach pánującego/ mufieliłmy iáchác nie zwykłą drogą/ przez Multánfką/ Bulgárfką/ Tribálfką ziemie *StryjKron* 777, 72.

»droga poganow, pogańska« = *wiodąca do miejsca zamieszkania pogan; via gentium Vulg* (5 : 1): *OpecŻyw* 54v; *KromRozm II* y; Ná drogę pogánow nie vdawayćie fię/ y do miáftá Sámárythanow nie chodźcie. *BibRadz Matth* 10/5 [*przekład tego samego tekstu OpecŻyw* 54v, *BudNT*, *CzechRozm* 235, *WujNT*]; *BudNT Matth* 10/5; *CzechRozm* 235; *WujNT Matth* 10/5.

»prosta droga« [*w tym: prostą drogą* (8)] = *compendiosa via Mącz; via recta Vulg; semita recta PolAnt* (13): *WróbŻółt* 106/7; y vmyślił Alexander proftą drogą ku pułnocney ftronie iechác *HistAl* L, F3; Y prowadził ie proftą drogą/ iż przyfzli do miáftá w ktorem mięfzkáli. *BibRadz Ps* 106/7 [*przekład tego samego tekstu WróbŻółt*], *Sap* 10/10; *BielKron* 63; *Mącz* 175d, 492a; *BielSpr* 27; iáko fkoro obaczył iż nie ku Kámieńcowi gdzie byłá bliższa y profcieyfza droga [...] ále ná Pokucie ciągnie *StryjKron* 672, 672; *SkarKaz* 387a; *KlonWor* 23.

»w puł drogi« [*w tym: w puł drogi być* (2), *leżeć* (2), *zginąć* (1)] (5): Tolsburg. Zamek nád odnogą wyfzey pomienioną: á práwie w puł drogi miedzy Nerwą miáftem á Rewlem leży. *KwiatOpis* A4v; *SkarŻyw* 183; *MWilkHist* I2v; *GrabowSet* E3v; *CzahTr* Hv.

»stara(dawna) droga« = *dawno wytyczony szlak; vetus iter, antiqua strata JanStat* [szyk 12 : 4] (16): Takiez y náłchim kupczom [*jest wolno chodzić*] do ziemye Moldawskiej y do Turek Stara dawnemy drogami kupczicz *LibLeg* 6/78v, 6/159v, 11/182; *UstPraw* F3 [2 r.]; áby wżyfcy y káždy kupiec/ [...] chcąc iechác ku Wrocławiwowi álbo Śląfku/ ftárémi drógámi iezdźili/ to ieft/ przez Szrem y Poniec. *SarnStat* 976, 287, 288 [2 r.], 960, 969, 1098 (11).

»droga szabatu« = *odległość około pół mili, której Żydom nie wolno było w szabat przekraczać* (1): Tedy fię wrocili do Ieruzálem od gory którą zowią Oliwną: która ieft blisko Ieruzálem/ máiąc drogę fábátu [*sabbati habens iter*] *WujNT Act* 1/12.

»wodna droga« (1): ma brath nasz knam thy wżiczkye vpominky fvkna y zlothe na dzyen fwyethego Ierzego wyefnego pořilacz wodną drogą *LibLeg* 10/97.

»zamotana droga« = *labirynt* (1): LABYRINTHVS – Labierinth, zamotana droga. *Calep* 575a.

»droga zwycčajna (a. zwykła)« = *trasa wyznaczona dla kupców i przewozu towarów, na której pobierano opłaty; solitum iter, via consueta JanStat* [szyk 7 : 2] (9); Item zadny kupyecz aby nyezmyal yefdnicz yiedno zwiklimy drogamy *MetrKor* 40/826; żeby łámi łobie łól Prufką ze Gdańfką/ z Królewćá/ y z innych miáft Prufkich drógámi zwycčajnyemi/ y które przez nas pořtanowioné będą/ woźić mogli *SarnStat* 389, 288, 1098, 1132, 1222, 1230, 1234, 1235.

Zestawienie: »czarna droga« = *czarny szlak tatarski między dopływami Dniepru i Bohu* (1): Tegoż roku Tátárowie wtárgnęli do Ruřkich kráin czárną drogą *BielKron* 405v.

Szeregi: »droga, (a) ścieżka« = *via et semita Vulg* [szyk 2 : 1] (3): *WróbŻółt* 76/20; Ná morzu drogá twoiá/ á ściefzki twoie ná wodách mnogich/ lecz fládu twego nie znác. *BudBib Ps* 76/19 [20] [*przekład tego samego tekstu WróbŻółt*, *KochPs* 114]; *KochPs* 114.

»droga abo ślad« (1): trudno lie Wężą wfrzec ma ktoby fię ná flad iego łpufzcząc miał/ ábo Okrętu rozboyniczego/ iefliby tylko przed łobą drogę okrętową ná wodzie vpátrował: Bo tám trzebá ná co innego pátrzyć/ niż ná łámę drogę ábo flad *CzechRozm* 131.

Wyrażenie przyimkowe: »z drogi« = *nie po drodze; a via, devium Cn* (6): *RejWiz* 103v; A wżák ia wiem iż w tey wśi miełzkáią Wálálzy/ Więcey niż milá z drogi *RejFig* Bb8v, Aa4v; Nobis erit periucundum et tibi non sane devium, Nam będzie bárzo miło/ á tobie nic z drógi nie będzie. *Mącz* 492d; *StryjKron* 72; Bądź pozdrowion Koralu/ Diámenćie drogi/ Tobieć iefł záfwe gotow/ Dwor moy wżák nie zdrogi. *PaxLiz* D3v.

W przen (27) : Ale cołmy trochę z rzeczy wftąpili/ wroćmy lie záfie ná drogę do niey. *GliczKsiqz* C4v.

Zwroty: »iść (a. chodzić, a. pojsć) swą (a. swoją) drogą« = *toczyć się dalej [szyk zmienny]* (7): ocuci lie iefłcze lepiey/ on dobry towárzyłz/ á widząc że niemáią áni łwiece/ áni łwiátlá żadnego/ á przedlie grá á łwar/ idzie łwą drogą/ pocźnie lie dziwowác *GórnDworz* T2v; *CzechRozm* 114v; *Oczko* 30; *CzechEp* 332; *GórnRozm* A3; wżákże połági záfílané łwą drógą ísdź máią. *SarnStat* 591, [idem] 637.

»mieć swą drogę« = *rozwiąć się według własnych zasad, toczyć się dalej* (4): Ale tho iuż niech ma łwą drogę. *GórnDworz* M; káżdá rzecz ma łwą drogę [*rebus aliis itta constare*]. *ModrzBaz* 143; *CzechEp* 166; *SarnStat* 91.

Wyrażenie przyimkowe: »z drogi« [*w tym: było* (7), *będzie* (1), *mowi* (2), *zda się* (1); *z przeczeniem* (14)] = *nie tak jak powinno być, źle, od rzeczy; non abs re fuerit, non incommodum fuerit Modrz* (14): od włfech ludźi dźyerżany y téyony [*prawa*] być máyą/ y to nye z drogi. *KromRozm III* D6v, D4v; *SienLek* 155; *GórnDworz* L14v; nie zdrogiby było [*non incommodum fuerit*]/ dárowác miełzkánie żołnierzom ná onych mieyłcách gdzie ich służby trzebá *ModrzBaz* 126v, 45v, 63, 75v, 83, 92, 95v, 131v; *Oczko* 33v; Tedy gdy w nich tákiego co zdrogi obaczyłz/ Więc łzácuy wedle zdánia łwego iáko raczyłz. *CzahTr* A4v; *GosłCast* 17.

3. *Przejście, przejazd; dostęp do czegoś; via Mącz, Cn; commeatus, iter Mącz* (183) : SŁimacźki ziemłkie [...] rołzki miewaią: aby łobie gothowali drogę tymi rołzkami. *FalZioł* IV 32a; *WróbŻołł* 67/5, aa4v; łtánął miedzy niemi/ y iákoby wćiał onę nawálność/ y przećiał onę drogę/ ktora do żywych wiodłá [*illa quae ad vivos ducebat viam*]. *Leop Sap* 18/23, *Is* 57/14; *LeszczRzecz* A5v; *BibRadz Job* 28/26, *Apoc* 16/12; Heptaporos, Co łiedm dróg álbo wychodów ma. *Mącz* 154d, 36d, 235a, 312a; *RejAp* 134, 137; *GórnDworz* Bb4v; *HistRzym* 103v; *RejZwierc* [193]v; *BudBib Is* 57/14 [2 r.]; *CzechRozm* 58, 168; *Oczko* 20; *KochPs* 110; *CzechEp* 301; Nie nowiná to Struřom/ ná wřeláką trwoę Ciáły łwemi záfálác złým poháncom drogę. *KochFr* 116; *WisznTr* 20; *KochTarn* 77; *KochProp* 11; *GórnTroas* 29; czy wálzá kró: M. nie baczy/ że iuż [*cesarz turecki*] drógę przez Węgry ma do Polłki otwártą? *OrzJan* 101, 73, 75, 83, 85, 90, 114; *WujNT Hebr* 9/8; *WysKaz* 33; *SarnStat* 1001, 1002.

droga do czego, do kogo (9): Drogi onym [*diabłom*] do mnie niemáłz/ doleć mię niemogą *OrzList* d3; pořtáwił Cherubiny ku wřchodowi Sądu Eden/ [...] ku łtrzeźeniu drogi do drzewá żywotá. *BibRadz Gen* 3/24, *Hebr* 9/8; *BielKron* 119v, 262; *Mącz* 283c; *RejPos* 127; *MycPrz* II A4v; *StryjKron* 692.

droga k czemu (1): Y który to bóg drogą nam k domu zawięra? GórnTroas 16.

Zwroty: »dać (dobrowolną) drogę« [w tym: komu (4)] = dare viam, praebere iter Vulg [szyk zmienny] (6): O łtatecznie prosche [...] abi on dał dobrowolną drogę zenye y linom nařzim abi bili przepwřczeny wczalosczy do nas LibLeg 10/63v; Kto dał nówálnemu dźdźowi bieg/ y drogę grzmiącemu piorunowi [et viam sonantis tonitruī]. Leop Iob 38/25, Is 57/14; Dziś nie wřlyřzycie Moizęřz/ [...]kthory przez morze dał drogę fuchą BielKron 32; SkarŻyw 481 marg; LatHar 632.

»drogę otworzyć; droga się otworzyła, otworzona« [w tym: komu (3)] = viam facere a. pandere, patefactum iter Mącz; dare viam PolAnt [szyk zmienny] (7; 2: 2): bo ieřli thego nie vczyniřz iuř Grekom otworzemy drogę do wřzytkiey Aziey. BielKron 297v, 258, 308v; Patefactum iter ad urbem, Otworzona drogą do miáltá. Mącz 283c; Viam facere, Otworzić drogę/ puřćić dobrowolnie yechác y przyechác. Mącz 492a, 275b; BudBib Sap 14/3; MycPrz II A4v; drogą fię otworzyłá Alárykowi/ kthory był od ořtátká wořłká Rádágezego Krolem Godřkim pořtánowiony. CzechEp [377]; OrzJan 74, 102.

»torować drogę [komu]« [szyk zmienny] (3): ináčyéy niebęďdzie mogło byďř/ iedno zgołá muři łobie Tátary řwémi drogę torowác. OrzJan 10, 74, 134.

»(u)czynić drogę; uczyniła się droga« [w tym: komu (5)] = facere viam Vulg, Cn [szyk zmienny] (6; 1): Leop Iob 19/12, Is 57/14; Furyus Kámillus Diktatorem będąć/ obegnał Fáliřki/ pod kthorymi zamek wzyął/ zyemią drogę do niego vczyniwiřzy. BielKron 119v, 47; StryjKron 390; OrzJan 83; Vczynił gwałtem drogę przez kruki/ przez kánie. KmitaSpit B4v.

»z drogi ustąpić (a. zřtąpić), ustępowanie« [w tym: komu (5)] = dać pierwszeństwo; de via cedere a. cessio Modrz [szyk zmienny] (5 : 1): Vřtáwiono teřř/ áby ná potkániu káďdy męřczyřzná im [paniom] z drogi vřtąpił y pocřćiwie pozdrowił. BielKron 110, 434v; Bo owo cřapki zdeymowánie/ kłániánie/ z drogi vřtępowánie [de via cessio]/ niemoře być włádnym imieniem cřći ábo dořtoynořći názwáno ModrzBaz 40, 39v, 84v; Vřtápię mu z poćienia z drogi: o vrędy Nie będą się v Dworu z nim vbiegał nigdy CiekPotr 38.

»zabieřeć (a. zabieć a. zabiegać) [komu] (w) drogę, w drodze« = fieri obviam Calag [szyk zmienny] (13 : 3): MurzNT Ioann 4/51; LubPs O4; Anyoł tedy Bořy pořłał Heliařzá áby im drogę zábieřzał. BielKron [84²]v, 298v, 352v; Słuchayře iakieimi głofy ty tľufcře przez Duchá s. řprávione wołáły/ zábieřáiąc drogę iemu. RejPos 3v, 212, 213 [2 r.], 242v, 347v; RejZwierc [28²]; Calag 159b; OrzJan 101; POřýłam w twóy dom Muzy/ o S[t]árořto Zacny/ Kthorym/ by niezábieřzał w drodze kto niebáczny/ Záieďř w drogę z ochotą OstrEpit Av; LatHar 188.

»zaciągáć drogę [komu]« = wyruszać na spotkanie nieprzyjaciela; facere iter PolAnt (2): Z támtáď gdy fię ruřzył ná dźiewięćioro řtáiań/ á záciągáł drogę Tymotheuřzowi/ wyrwało fię nań przez pięć tyřięcy Arábczyřkow z piáćią řet iezdnych. BibRadz 2.Mach 12/10 [idem] BudBib 2.Mach 12/10.

»(za)hamowáć drogę [komu]« (3): niewolno nikomu ná nich [řzekach] iázow czyniřć/ tářowych kthoreby hámováły drogę kupcom iáďącym wodą/ w řtátkách wřzelákich. UstPraw E2v; BielKron 226v; KochFr 88.

»zajeřać [komu] (w) drogę« [szyk zmienny] (9): włofchiwřchi mařkary nařzią zaiachali mu drogą i pobrali mu ony pienyandze wřřitki LibMal 1543/61; Leop 1.Mach 11/6; RejZwierc 31v; BielKron 225, 300v; záieřał mu drogę Ionářas [et exiuit Ianathas in occursum eius]/ z cřřtermidzieřty tyřięcy męřřow

przebranych ku boiowi *BudBib* 1.*Mach* 12/41; Zájédź drogę śmieie nieprzyacielowi/ A záfaw fye o fwoy lud pogáninowi. *KochPs* 28; *KmitaPsal* A4v; *OstrEpit* Av.

»zajść (a. zachodzić) [komu] na, w, drogę« [szyk zmienny] (14 : 5 : 1): ya kom ya nye zashedl droghy wnoczy Slachethnemv pyotrwy *ZapWar* 1512 nr 1902; *RejKup* t4, y6v; Melchifedek záfzedwfy mu w drogę błogosławi mu. *BibRadz* *Gen* 14 arg, *Ier* 41/6, *Eccli* 9/3, *Matth* 28/9; *BielKron* [85²]; *RejPos* 108, 309; *BudBib* *Eccli* 9/3; Tam przed Betániam záfzedtly Martá drogę Pánu/ miała śnim tę rozmowę *BialKaz* C3, C3 [2 r.], G3v; *ZawJeft* 6, 19; niechay y miłość nie gásnie: ábym [...] záfzedł ná drogę tobie wiekuiftemu oblubieńcowi grzelzney duŹze moiey. *LatHar* 643; *SiebRozm* [M2]; *PaxLiz* Dv.

»zamknąć, zawierać (a. zawrzeć) drogę; zamknienie drogi; droga zawarta« [w tym: komu (7)] = *interdicere* a. *negare commeatus* *Mącz*; *intercludere* *Calep* [szyk zmienny] (6 : 4; 3; 1): O Zamknieniu drogi do Sliąska a do Vęgier. *ComCrac* 12v, 12v [2 r.]; Powiádaią thez v nas/ iz im Thurcy zámknęli drogę do ich kráiny *BielKron* 262, 191v, 210, 245v, 412; *Mącz* 87c, 217b; *KochSz* Bv; *Calep* 550a; *GórnTroas* 16; Otóz poniewáz [cesarz turecki] widzi/ że mu dzielnością wáfzýy K. M. drogá do Polfki záfawta [...] wfał fobie [...] mocná drogę ziemiá Węgierfká y Wofofká do Polfki *OrzJan* 75.

»drogę zasiadać« = *urządzać zasadzkę* (1): Máło ná tym: ále y drogi zásiada/ Gdźie/ iáko inny zbóycá/ niewinné zbada [sedet in insidiis *Vulg Ps* 9/8] *KochPs* 15.

»zastąpić (a. zastępować) drogę« [w tym: komu (8)] = *intercludere* *Calep* [szyk zmienny] (13): yakom ia iemv drogy nyezasthapil *ZapWar* 1545 nr 2514, 1509 nr 2068, 1514 nr 1904, 1522 nr 2282, 1538 nr 2576, 1547 nr 2644, b. r. nr 2114; *PatKaz* III 153v; *BibRadz* Num 22/22, 34; *BielKron* [85²]; *KochSz* B2v; *Calep* 550a.

Wyrażenia: »przestrona droga« (1): Bo nie miał [jelen] przestroney drogi/ W gałęziu wwiązł zá rogi *BierEz* Kv.

»sucha droga« [szyk 4 : 3] (7): *BielKron* 32, 47 [2 r.]; Morze im [Izraelitom] wftąpiło y fuchą drogę dáło. *SkarŻyw* 481 marg; *KochFr* 89; *ZawJeft* 19 [2 r.].

»wolna droga« (5): Czy Myefzczanye Wladymyrfczy profchą wolnich drog *MetrKor* 57/119v [idem] 59/280v; *Leop Is* 57/14; Seon krol Amoreyfski broniać iem wolney drogi porázon. *BibRadz* *Deut* 2 arg; *GórnTroas* 29.

Szereg: »droga albo (i) przeszcie (pospolite)« = *via et transitus* *JanStat* [szyk 4 : 3] (7): PRzekaźcá drógi álbo przelźcia poľpolitégo [aut *viae* aut *transitus publici* *JanStat* 606]/ gdyby tego który pod obroną poľpolitéy przelźpieczności iedźie/ vpornie zábił/ ma zań zápláćić fto y dwádźieściá grzywien poľpolitych *SarnStat* 610 [idem 934]; Téż niech będzie wolné przelźcie y drogá wfyłtkim Kupcom *SarnStat* 1077 [idem 1111, 1121], 610, 934 [2 r.], 1111, 1121.

W przen (12) :

Zwroty: »[komu] być na drodze« = *być przeszkodą* (1): To iuz teras prawie wydze Czo mowyl iuz tu lam slyfę. Tem [!] my to pyen był nadrodz[e] Ze tak baczys źlie obodze. *RejKup* n4v.

»drogę hamować, psuć, zakazować [czemu]« = *nie pozwolić ujawnić się, tłumić* (1 : 1 : 1): By inych wiele tákich s ciebye przykłađ bráli/ Przyrodzoney buyności drogę hámowali. *BielKom* C6; *Praca*

złą myśl odeymuie/ Złościam ludzkim drogi pfiue *BielKom* D7; NIewiém co zá ftrách/ ferce mé zdéymuie/ Członki drżą/ trwogá drógę zákázuie Zwyczajney mowie: A głos w vsćiech ftoi *ZawJeft* 6.

»drogę okazać [czemu]« = *pozwoić ujawnić się* (1): Lepyey ták ná czás zoftán w fpokoynym milczeniu/ Niżby drogę okazał vmyfłu swoiemu. *BielKom* C5.

»ustępić [komu] drogi« = *przyznać rację* (1): ia kwálzey rádzie przyfádżę kilka ludzi vczonych/ co wam wtey rzeczy pomogá rádżić/ á vftępić tym drogi/ ktorzy lepřzú á prawdziwą drogę ták w piřmie s. iáko w rzeczy pořpolitey vkażá *BielKron* 213.

»zachodzić (a. zająć), zabieżać sobie w drogę« = *spotykać się* [szyk zmienny] (3 : 1): Y tym fpořobem miłofierdzie y prawdá záchodżá łobie w drogę [*Ps* 84/11: *obviaerunt sibi*; potkáły fie z łobá *Wujek*]/ fpráwiedliwoř y pokoy wzaiem pocałowanie biorá. *WysKaz* 23, 21 [2 r.], 22.

»drogę zastępić« (1): O iáki tám przy śmierci pořtrách gdy żewřzad [!] ćiemnořci ogárná y ony czarne piekielne woyfká/ drogę záftępiá. *SkarŻyw* 115.

Wyrażenie: »przetarcie drogi« (1): Częgo kiedy dowiedzie/ (w czym mu y to moię przetarcie drogi nie závádzi) tedy tho [...] żeby mi odpuřcił/ iż Polaki/ á nie Włochy w tym Diáлогу mieć chczę *GórnDworz* B5v.

4. *Zmiana miejsca, podróż, wędrówka, marsz, wyprawa; iter Mącz, Calag, Calep, Cn; via Mącz, Cn; abitus, commeatus, cursus, profectio Mącz* (925) : *BierEz* A4 [2 r.]; Iuż téż podz ij ty f nimi do Eijptu oględuiátz iako ijm tá dróga cięřłká *OpecŻyw* 28v; *ZapWar* 1527 nr 2534; *HistJóz* C3, E; *FalZioł* V 52V; *WróbŻołt* 79/10; *RejPs* 59v; Iuř mu drogá nie ták fpora Kłuffe miłę do wieczorá *RejRozpr* Gv; *LibMal* 1544/92v; *RejJóz* D7; *RejKup* v3v, v4, ee5v; *MurzNT Matth* 10/10, k. 121 *marg*; Pořpolicye ktho chce áby po Nyemyecku vmyáł/ do Nyemyec potrebá áby drogę przed fie wzyáł. *GliczKsiąż* L2; *LubPs* E3, gg6v; *RejWiz* 90 *marg*, Dd4; *Leop Ex* 19/17, 2.Reg 19/20; A gdy fie wypeřniły dni drogi [*impleti sunt dies viae*]/ á oni fie nie wroćili/ tedy rzekł Tobit *BibRadz Tob* 10/1, 1.Reg 15/18, *Matth* 10/10; *Goski* A2, A2v, A4; *OrzRozm* Bv; *BielKron* 17, 17v, 97v, 187, 258v, 413, 456; *Iter consumere in rebus gestis legendis*, Wřziřtkę drógę ftráwić ná czitaniu hifloriey. *Mącz* 433a, 15c, 54a, 116a, [169]d, 175d (23); *SienLek* 176v; *GórnDworz* P2v, P3, Y7v; *RejPos* 19; *BialKat* 326; *BielSat* Gv; A naprzod Vrżędowi pokornie dzyękował/ Iż ni pracey ni drogi namniey nie litował *HistLan* Ev; *RejZwierc* [272]; *BudBib Ios* 9/11, *Tob* 10/15; *HistHel* C3v, C4v; *CzechRozm* 200; *ModrzBaz* 130v, 140v; *Calag* 131a, 395a; ktorey [wody] gdy fie nápiły bydłétá/ wnetże řię wzięły/ y pořpieřzná iey drogę vczyniły *SkarŻyw* 403, A4v, 52, 57, 134, 208 (11); *KochJez* B3v; *Dam* ći parę wirřzyków/ Mielecki/ ná drogę. *KochFr* 20, 48, 129; *KochWz* 136; *KochPam* 83; *KochPieř* 7; *KochSob* 63; *ActReg* 14, 24, 128; *Calep* 566b [2 r.], 1120b [3 r.]; *GrochKal* 5; *GrabowSet* Vv; Chćiałbym ćię w imię páńłkie dżiř w drógę wypráwić. *WyprPl* C, Cv, C2, C3v; *LatHar* 126, 197, 273, 632; *WujNT kt, przedm* 26, *Matth* 10/10, *Mar* 6/8, s. 187, 212, 228 *marg*; *WysKaz* 6 [2 r.]; *JanNKarGórn* G4v; *SarnStat* 674, 974, 1214; *PowodPr* 4, 54; *SkarKaz* 162a, 351a, 422b, 519a, 552a; *CiekPotr* 31, 55, 57, 59, 68; *GosłCast* 48; BOG ćię tu żegnay/ bo mi pilno w drogę/ Mieřzkáć nie mogę. *KlonFlis* G2, G4; *KlonWor* 22, 32; *PudłDydo* [B5].

droga dokąd (11): *OpecŻyw* 30v; *BibRadz 2.Par* 19/4, *Luc* 13/22, *Act* 20/1; *BielKron* 436; *Cum ad Mutinam iter dirigerem*, Gdym był zložił drogę do Mutyny/ To yeřt gdym fie był vdał ná drógę/

álbo gdym fie do Mutyny przibliżał. *Mącz* 350b, 87c; *StryjKron* 602; *ActReg* 128; *WujNT Luc* 13/22; Abowiem kiedyby kto z Polłki máiąc drogę do Rzymu/ ízedł przez Słásko *WysKaz* 10.

droga skąd (1): iego fwiété milołci ciéłsa ta droga byla z Eijptu/ niźli do Eijptu/ a to przeto iź tam dzieciątkiem będatz/ na rękę był niefion *OpecŻyw* 30v.

droga z kim (12): *RejKup* Bbv; *BibRadz Eccli* 8/18, 1.*Mach* 9/60; *SienLek* 176v; Bo wiem że to częłto widałz/ iź káżdą drogą z miłym towarzystwem y wdzięcznieyłza y wefelłza bywa. *RejZwierc* 138, 199; *BudBib* 1.*Mach* 9/60; *KochPs* 36; *SkarŻyw* 286, 537; *KochFr* 47; tadroga zkrolem bedzie wm cięszka bo rozchod wielki pieniedzy *ActReg* 86.

W charakterystycznych połączeniach: drogę konać (2), *poczynąć, przedsięwziąć* (2), *zaczynąć* (2); *w drogę kwapić się* (3), *wyprowadzić się* (2); *droga ciężka* (7), *dobra, krotka, łatwa, niebezpieczna* (5), *pewna, pilna, trudna* (3).

Przysłowia: quia non cuilibet licet adire Corintum, to iełt/ nie káżdemu w drogę do Korintu *RejZwierc* 112v.

Bédzie [!] czáfu dość: drógá nie vćiecie *PudłFr* 25.

Fraza: »ustały wszystkie drogi« (1): A zá onych dni Iahel gdy ínadź mieyłcá żadnego/ Bełpiecznego nie było/ vłtáły włzytki drogi *LubPs* gg6v.

Zwroty: »brać się (a. wybierać się, a. wezbrać się) na, w drogę« = parare se itineri Calag [szyk zmienny] (4 : 3): *Simulatione itineris uti, Vdávác fie zá tego yákoby fie ná drógę brał. Mącz* 510b; *RejPos* 311; *RejZwierc* 131v; *Calag* 450a; *SkarŻyw* 212; Dwá brácia z síołtrą wdrogę fię wybráli *KlonFlis* G4; *KlonWor* 23.

»w puł drogi być« [szyk zmienny] (2): *Medium iter capessendo, Gdy w puł drogi byli. Mącz* 35c; *SkarŻyw* 134.

»iść (a. pojsć, a. wyjść, a. chodzić itp.) w, na drogę« = *iter terere Mącz* [szyk zmienny] (84 : 16): A żołw zásię nie miełzkáiąc/ Szedł łobie w drogę łkakáiąc *BierEz* L3v, A4v [2 r.], P [2 r.], R3, R3v; *OpecŻyw* 30; *FalZioł* V 52; Na drogę piełzki nie chodzą Tatarzy. *MiechGlab* **3v, s. 23; *RejJóz* M, N2, P2; *RejKup* f5v, p7, v3v, v4, Bbv; *BielKom* F4; *LubPs* gg6v; *RejWiz* 22v, 107v, 141v, 164; *Leop Deut* 6/7, 11/19, *Iudic* 19/27, 2.*Reg* 19/24, *Tob* 5 arg; *RejFig* Dd3, Ee2; *BibRadz Gen* 18/5, 19/2, 21/14, 22/3, *Ex* 14/15 (17); W Byku Dobrze iełt íiac y łzczepić y wino rozładzac/ budowác/ w drogę íść/ przedawác *Goski* *2v, A4 [2 r.], *2v, *3 [2 r.], *3v [3 r.], *4 [2 r.], *4v [2 r.]; *BielKron* 17, 29, 403v; *Mącz* 450c; *OrzQuin* Mv; *SienLek* 158v; Tedy Eułtáchius niewiedzac nic o łwycz dzieciách/ idác w drogę bárzo, płákał *HistRzym* 129, 29, 70v, 96v; *RejPos* 141; *BiałKat* 326; *RejZwierc* 170, 173, 199; *BudBib* 1.*Reg* 15/20, *Prov* 7/19, *Tob* 4/16, *Sap* 13/19; *KochPs* 36, 58, 121; *SkarŻyw* 121, 183, 286, 346, 582; *KochFrag* 42; *LatHar* 226; *WujNT Mar* 2/23, 10/17, *Luc* 13/22, 33; *JanNKar* F4; *SkarKaz* 422b; *CiekPotr* 68; Muśi w ínlzą pósdź drógę *GosłCast* 62, 73.

»w, na drogę jechać (a. wyjeżdżać itp.), wyjeżdżanie (a. jechanie)« [szyk zmienny] (35 : 12 : 2): *March*¹ Av; Prawowac fie mozełz, kupczyc, krew pułzczac w drogę wyjezdzy. *FalZioł* V 53, I 124c, V 50 [2 r.], 52 [3 r.], 52v [2 r.], 53 [3 r.], 54; *LibLeg* 7/36, 11/42; *HistAl* H4v, L6, M; *RejWiz* 13, 192; Tedy íácháł Kroł Acház w drogę przeciwo Teglátłfalázár [perrexitque rex Achaz in occursum Theglathphalasar] Krołowi Afyryyłskiemu *Leop* 4.*Reg* 16/10, *Luc* 10/33; *RejFig* Bb8v, Cc3v, Cc4v,

Dd4, Dd5v; *RejZwierz* 121; *BibRadz Act* 8/36; *GórnDworz* P2v, T2; *RejPos* 282v; *RejZwierz* 131v, 173, Aaa4v; *SkarŻyw* 355; *KochFr* 15; *KochMRot* B4v; *PudłFr* 34; *Calep* 484a; Lecz nim poiedziez ná ták niebezpieczną drogę/ Iák fie tám małz spráwować/ porádzęć co mógę. *WyprPl* C3, Bv, B3v; *LatHar* 632; A gdy dáley iecháli w drogę [*dum irent per viam*]/ przyłzli nád iedną wodę *WujNT Act* 8/36; *CiekPotr* 10, 12; *CzahTr* L3.

»(na-, z-)gotować się na, w drogę; gotow w, na drogę; gotujący się na drogę« = *accingere sese itineri, adornare abitum, iter aliquo conferre, parare abitum Mącz* [szyk zmienny] (7 : 1; 2 : 1; 1): Kupiec powieda yż gotow nate drogę Chocza fie nie vbrał *RejKup* v3v, c4; *Leop Ios* 1 arg; Iam adornavit abitum, Yufz fie nágotował ná drogę. *Mącz* 104c, 54a, 175d, 279c; *GórnDworz* P2v; *RejPos* 210v; *ModrzBaz* 116v; *MWilKHist* C2v; Heliafzá ná drogę czterdzieści dni y nocy gotuiącego fię/ podpłomykami przez Anyoła pošilono *LatHar* 200.

»drogę odprawić (a. odprawować)« = *iter absolvere, conficere iter a. viam, iter explicare, persequi viam Mącz* [szyk zmienny] (13): *Conficere iter pedibus*, Piełzki drogę odprawić. *Mącz* 175d, 71c, [303]b, 324d, 386a, 492a; *SkarŻyw* 411, 575; BOday łczęśliwie tę drogę odprawił *KochPieś* 15; *PudłFr* 45; *OrzJan* 74; *CiekPotr* 62; *KlonWor* 4.

»(po)ciągnąć w drogę« [szyk zmienny] (3): On więc kofz ná fię podźwignął [!] A w drogę przedię pociągnął *BierEz* B; Wierę iuż iedźmy rzádnie/ á pyełze pogromić/ Niech tych gęsi przełtána/ ciągnąc w drogę gonić. *RejZwierz* 102v; *ModrzBaz* 116v.

»Bogu drogę swoją polecać« (3): Y opufzczáiąc dom bogáty/ y miłego oycá/ [...] Bogu drogę fwoię polecála. *SkarŻyw* 13, 355, 356.

»w drogę (po)wędrować« (3): Aby fie tym z zónami w drodze stráwowali/ Kiedy będą precz z miáltá w drogę wędrowáli. *HistLan* F3; *RejZwierz* 170; *PudłFr* 79.

»puścić się (a. puszczać się) na, w drogę« = *iter arripere, iter committere, committere se viae, in viam se dare, ingredi iter Mącz* [szyk zmienny] (11 : 8): *RejKup* v6; á pocałowawłzy go pułciłá go w drogę dobrowolnie. *HistAl* M; *BielKom* Bv; *Leop Eccli* 5/11, *Is* 56/11; In viam dare se, et committere se viae Pusić fie ná drogę. *Mącz* 492a, 91d, 148a, 201b, 211d, 233d, 266b; *SienLek* 176v, 178; *RejZwierz* 137; *SkarŻyw* [282]; *WyprPl* Bv; *WujNT* 661; Niewychodźcie ná rolą/ áni fię w drogę pułzczayćie [*Vulg Ier* 6/25] *PowodPr* 8.

»ruszyć się (a. ruszać się) w drogę« (3): *BibRadz* 1.*Mach* 9/60; Rufzáią fie od pułnocy w drogę/ ná południe łtána/ także zołtána ná noc *BielSpr* 53v; *BudBib* 1.*Mach* 9/60.

»w, na drogę śpieszyć się (a. pośpieszać się, a. śpiąc się)« = *contendere Calep* [szyk zmienny] (9 : 2): Chodzień iedeⁿ gdy w drogę śpiał/ Idąc táko łobie gadał *BierEz* L3, R2v; *RejKup* v6v, v8, y8; á ták iuż więc teraz pánie Myłzkowłki wftaway/ á pošpiełzay fie w drogę. *GórnDworz* T7v, S3v; *RejPos* C4v; *KochSob* 66; *Calep* 251b; *Phil* C3.

»drogę (u)czynić« = *iter facere Vulg, PolAnt; agere iter Cn* [szyk zmienny] (13): *MurzNT* Mar 2/23; *BibRadz* Sap 11/2; *Goski* A3; Trzy drogi czynił do Mołkwy á káżdą raz inłzą drogą *BielKron* 436, 435; *Mącz* 444d; *SkarŻyw* 28, 92, 212, 243, 596; *WitosłLut* A4v; A wy piękne Chárytes/ kędy fię śpiełzayćie/ Dokąd idźiełz Orphee/ gđzie drogę czynićie? *SapEpit* B3.

»udać się w, na drogę« = *iter dirigere Mącz* [szyk zmienny] (4 : 1): á tak vdawfzy fie w drogę przez piętnaście dni iezdziłi *HistAl* L; *BibRadz Ruth* 1/7; *Mącz* 350b; *GórnTroas* 41; *PaxLiz* C2.

Wyrażenia: »daleka droga; dalekość drogi« = *immensum iter Mącz* [szyk 30 : 8] (36; 2): Vmyi temu gościowi nogi/ Ktory przyfzedł z dálekiej drogi. *BierEz* D2; *RejPs* 27v; *LibLeg* 11/42; *GliczKsiąż* M; *Leop* 1.*Mach* 8/19; *BibRadz* 3.*Reg* 19/7; *BielKron* 85, 403v; *Mącz* 166a; *GórnDworz* P2v; *RejPos* 311; *RejZwierc* Aaa4v, 131v [2 r.]; *BudBib Prov* 7/19; *BiałKaz* M4; *ModrzBaz* 125v; piefzo nawięcey do kłafztorow/ drogi dálekie y ciężkie odpráwował. *SkarŻyw* 411, 26, 28, 51, 113, [282], 300; *StryjKron* 722; *KlonŻal* C4; *WerGość* 238; *WisznTr* 5, 8, 16; *KochPam* 84; *PudłFr* 79; *GórnTroas* 43; *WyprPl* Bv; *SiebRozmyśl* H3v; *SkarKaz* 8b, 245b, 518a.

»długa droga« (6): *KochPs* 152; Po długiey drodze/ przyfzedł [św. *Wilhelm*] do włoch/ blisko Luki. *SkarŻyw* 167, 27, 167, 196; *LatHar* 196.

»pi(e)rwsza droga« (5): Iefzczem ia was pirwszą drogą niebożątka poznał *RejJóz* O7v; *BielKron* 435v; Rzekł Páweł S. do Bárnáby: nawiedzmy bráćia/ á pośilmy one wfzytkie duŕze/ ktorefmy pierwszą drogą Pánu Chryfťufowi pozyskáli. *SkarŻyw* 537, 537 [2 r.].

»drogą spracowany, zemdlony; spracowanie drogi« = *de via ineptus Modrz* [szyk 4 : 1] (2 : 2; 1): także on na drodze niewiedzieć iefťli od iadu albo od ípracowania drogi zdechł. *MiechGlab* 68; *ModrzBaz* 125v; Tátárowie íwieży ná ípracowánych y drogą zemdlonych vderzyli *StryjKron* 260; *SiebRozmyśl* H3v; *KlonWor* 20.

»towarzysz na, w drogę; towarzysz drogi« (1 : 1; 1): *Itinerum et periculorum meorum socius*, *Towárzyfz dróg moych y wfelákich niebefpieczności*. *Mącz* 398a; *SkarŻyw* 51, 99.

Szeregi: »cug a droga« (1): *Extendere se magnis itineribus*, *Wielkie cugi á drógi czinić*. *Mącz* 444d.

»droga, (i, albo, jako) gospoda« [szyk 4 : 3] (7): *ComCrac* 16v; boć wáfz Bog iefť/ á podobno też teraz íkiem mowi/ álbo iefťh gdzie w gośpodzie/ álbo ná drodze [*aut in deversorio est aut in itinere*]/ álbo też ípi/ trzeba go obudzić *Leop* 3.*Reg* 18/27; Bo kogo ty íwym Duchem będziefz raczył rządzić Y w gośpodzie y w drodze nikt nie może zbłądzić. *RejZwierc* [272], 78, [272]; *ActReg* 18; *SkarKaz* 245b.

Wyrażenia przyimkowe: »na drodze« = *w czasie podróży* (73): *Prowadz iego milofťz botz íám ijdzie/ a rozmáwiáy s nimj na dródze íprawy twoie*. *OpecŻyw* 39, 28v; *HistJóz* Cv, D3v; *MiechGlab* 68; *KromRozm II* r4v; *Leop* 3.*Reg* 18/27; *Powieść ífalonego iefť íákoby brzemię ná drodze* [*narratio fatui quasi sacrina in via*] *Leop Eccli* 21/19; *BibRadz Gen* 42/38, 2.*Esdr* 2/6; *Pytano też y pośłow íáko fie ná drodze mieli* *BielKron* 434v, 14v, 52v, 142v, 212, 218v (11); *Bonis auspicijs eas, meliori auspicio redeas*, *Boże day ábyć fie fortunnie ná dródze wodźiło/ á yefťcze fortunniey k nam fie przywrócił*. *Mącz* 21d, 54b; *RejPos* 111v [2 r.], 306; *RejZwierc* 78, 137v; *BudBib* 2.*Esdr* 2/6; *ModrzBaz* 53; *SkarŻyw* 57, 89, 101, 167, 196 (18); *SarnStat* 362; *Tę ktora cię ná dródze íamá potráfiłá/ Rádości nás ípołeczney/ obu nábáwiłá*. *PaxLiz* Ev, D4, E4v.

~ *Zwroty*: »na drodze być« [w tym: z kim (2)] = *odbywać podróż* [szyk zmienny] (13): *Wízákés przedtym ílá mowił/ Kiedyś zemną ná drodze był* *BierEz* B4v; *OpecŻyw* 104v, 171v; *MurzHist* N2v; *BielKron* 66, 118v; *Mącz* 492b; *HistRzym* 41v; *RejPos* 256v; *StryjKron* 320; *W zółtych czapkách*

Zydowie niech chodzą po vlicách, pod winą pułkopkową: wyiawfzy żeby ná dródze byli [*nisi forte in itinere sint JanStat 1127*]. *SarnStat 262, 262; SkarKaz 422b.*

»ustać na drodze« = *deficere in via Vulg* [szyk zmienny] (8): *OpecŻyw 52; BibRadz Mar 8/3; [Dawid gonil lotrzyki majqc z sobq sześćset mężów]* s ktorych dwie łcie vftáli ná drodze/ y zoftáli przy tłumocech nád rzeką Bellor *BielKron 68; RejPos 182, 182v; BudNT Matth 15/32; StryjKron 432; á iefli ie opufzczę głodne do domow ich/ vftána ná drodze WujNT Mar 8/3 [przekład tego samego tekstu OpecŻyw 52, BibRadz, RejPos 182, 182v]. ~*

»w drodze« = *w czasie podróży; in via Mącz, Vulg; inter viam Cn (196)*: gdy yuż myeli iechać mowił ym a byście fyę nie gnyewali wdrodze *HistJóz E, E; ComCrac 16v; ZapWar 1548 nr 2669; MurzNT Matth 10/9, Mar 8/27, Luc 24/32; LubPs Kv, S3v; GroicPorz dd3; KrowObr 146; Leop 1.Mach 10/74; [konie] áby nie były przedawány w drodze iedno ná iármárcech UstPraw K2v, F; RejFig Cc4v; WyprKr 15, 50; BibRadz Ex 23/20, Deut 23/4, 1.Reg 15/2, Is 10/24, Iudith 13/18 (9); BielKron 105v, 138, 434v, 465v; Antecedere quempiam magnis itineribus, Vprzedzać kogo kilkiem dni w drodze. *Mącz 44c, 30c, 123c, 304b, 346b, 380c (10); GórnDworz P4, R, Bb7; HistRzym 28v; RejPos 257, 282, 283, 284; HistLan F3; KuczbKat 210; RejZwierc [272] [2 r.]; BielSpr 6v, 53; BudBib Gen 48/7, Deut 22/6, Ios 5/4, 5, 7, Iudith 13/19, 2. Mach 9/28; BudNT Luc 10/4, 13/35, Act 9/27; StryjWjaz kt; CzechRozm 55v, 246v; Bo v nas Woiewodowie/ fą wodzowie ná wojnie: á Káftzellani zbieraią powiáty y w drodze ípráwuia [in expeditionem educendi magistrí]. *ModrzBaz 117v; KochPs 44; SkarŻyw 82, 244, 328, 354, 402, 490; MWilkHist F4v, K3, K3v; StryjKron 427, 612; ZapKościar 1582/34; CzechEp ktv, 60; Páni domá co chce to ie/ pije/ A mąż w drodze íście nie vtyie. BielSjem 6; PudlFr 34, 43, 77; ArtKanc C16v, C18; A niechay cie [Bog] prowadzi mocą świętą fwoia/ Niech cie w drodze fzczeńci Pan z czeládzia twoia. *KmitaPsal A4v; ActReg 15, 18, 59, 61, 64 (10); GórnTroas 20; WyprPl Bv, C2, C2v, C3v; WujNT Matth 20/17, Mar 8/27, 9/33, 34, Luc 9/3 (13); WysKaz 5; SarnStat 16, 268, 292; CiekPotr 12, 85; A ták fkad mię tá rádość/ dziś w drodze potkálá PaxLiz D4v, E, E2v [2 r.], E3, E4v.****

~ *w drodze skąd (3): KochJez B3v; Potkałem się wdrodze zMiechowa zPanem Starostą Czakowskim. ActReg 64; LatHar 548.*

W połączeniu szeregowym (1): Bądź nam/ Pánie/ w wypráwie pomocą/ w drodze poćiechą/ w vpaleniu ochłoda/ we dżdzu y zimnie przykryciem/ w vtrudzeniu ráunkiem LatHar 633.

Zwroty: być w drodze« [w tym: z kim (8)] = podróżować; in via esse, cursum tenere Mącz [szyk zmienny] (37): MurzHist C3; MurzNT Matth 5/25; KrowObr 224 [2 r.]; Zgádzay fie z Adwerfarzem á przeciwnikiem fwoim prętko pokiś fnim iefzcze w drodze [dum co in via] Leop Matth 5/25 [przekład tego samego tekstu MurzNT, RejPos 177v, 178v, CzechRozm 246v, WujNT]; BibRadz Gen 24/27, 2.Reg 13/30, 4.Reg 10/13, Act 9/3, 2.Cor 11/26; BielKron 97v; Mącz 73d, 492a; RejAp 191; GórnDworz Bbv; RejPos 177v, 178v, 242v; BudBib 2.Reg 13/30; HistHel B3v, C, C4v; BudNT a4; CzechRozm 246v; SkarŻyw 89, 471; Ale to iednák Królowa przed fwymi iuż będąc w dródze w głos powiádálá KochWr 33; WujNT Matth 5/26 [25], Mar 10/32, Act 9/7, 10/9, 26/13, 2.Cor 11/26; SarnStat 262, 622, 1173; PaxLiz D4.

»iść, idący, chodzący w drodze« = *znajdować się w podróży; ambulare in via Vulg* [szyk zmienny] (9 : 2 : 1) : *OpecŻyw* 112; A gdi w drodze [osieł] idzie nikomu nie z łtąpi *FalZioł* IV 4b; *MurzNT* 136 *marg*, *Mar* 10/52; *BudBib Deut* 1/33; *SkarŻyw* 411; Potym zaśię dwiemá s nich/ chodzącym w drodze/ widzian ielt w infzey połtawie [*Vulg Mar* 16/12] *MWilcHist* 13 [przekład tego samego tekstu *OpecŻyw* 172, *WujNT*], K3v; *CzechEp* 114; *WujNT Mar* 10/52, 16/12, *Luc* 9/57.

»w drodze jechać« [*w tym z kim* (1)] [szyk zmienny] (4): Tryffon lepak gdy iáchał w drodze [*iter faceret*] z Antiochułem Krolem młodym/ zabił ij zdráda. *Leop* 1.*Mach* 13/31; *UstPraw* F; *GórnDworz* M5, S4.

»w drodze spracować się, spracowany« [szyk zmienny] (2 : 1): *HistAl* G6; IAN TARNOVSKI Hetman Polłki: gdy iednego czáfu iechał do Włoch przez Báworfká ziemię/ chciał zftąpić do domu niektorego śláhcicá/ áby tám w drodze fię ípracowawłzy [*de via fessus*] [...] łobie odpoczýnał *ModrzBaz* 47; *CzechEp* 185.

»ustać [= *osłabnąć*] w drodze« (1): á niechcę ich opuścić głodnych/ áby nie vftáli w drodze [*ne deficiant in via*]. *WujNT Matth* 15/32.

Wyrażenie: »towarzysz w drodze« = *commilito Mącz* (3): *BibRadz Act* 19/29; *Mącz* 221b; *Lukałz* ś. [...] był vceń y náłádowncá Páwła ś. y towarzyłz we włzytkich drogách iego. *WujNT* 187.

Szeregi: »w biegu i w drodze« (1): w biegu y drodze nędzá wam lekka będzie. *SkarKaz* 551a.

»w drodze i w ciągnieniu« (1): Oney [*manny*] pożywano w drodze y w ciągnieniu do ziemie obiecány *WujNT* 330. ~

»z drogi« = *z podróży; ex itinere, de a. e via Mącz, Vulg; a via Cn* (46): *BierEz* D2; A ten lift im piłał z drogi *KromRozm II* v3v; *KrowObr* 131v; *RejWiz* 141v; *Leop* 3.*Reg* 13/26; *OrzList* 14; *BielKron* 197; *Mącz* 130a, 505c, 509a; *RejZwierc* 152; Iákoż z drogi niemáley/ ieść mu fię iuż chciało *HistHel* B2, Bv; Boć ie z tąd gościnnemi domámi zowá/ że do nich z drogi goście z łtępuiá [*quo ex itinere solemus divertere*]. *ModrzBaz* 36v; *SkarŻyw* 51, 113, 336, 452; *KochTr* 12; *StryjKron* 717; *KochJez* A4v; *KmitaPsal ktv*; *ActReg* 25, 55, 120; *SkarKaz* 8b; O moy oycze, ó oycze, witay zdrow Z tey drogi. *CiekPotr* 90; *RybWit kt*.

~ *Zwroty*: »z drogi przyjechać« = *viam venire Mącz* (3): *KrowObr* 180; *Mącz* 492b; pláci mnie tey nocy Straż trzymáć, choćiam z drogi dopiero przyiechał. *CiekPotr* 67.

»przyjść z drogi« = *venire de via Vulg* [szyk zmienny] (6): *BierEz* D2; *LibLeg* 10/124v; ábowiem przyiaćiel moy przyłfedł z drogi do mnie [*venit de via ad me*] *Leop Luc* 11/6 [przekład tego samego tekstu *BibRadz, WujNT*], 2.*Reg* 11/10; *BibRadz Luc* 11/6; *WujNT Luc* 11/6.

»uchodzić się, spracować się, zmęczyć się, spracowany, utrudzon, zmordowany z drogi« = *de a. e via languere Mącz; fatigatus ex itinere Vulg* [szyk zmienny] (2 : 1 : 1 : 5 : 1 : 1): Gdy przyłfedł [*Jezus*] ku niktore łtudnij/ liádl nad nią zmęczywłły fię z drogi/ ij odpoczýwál [*Vulg Ioann* 4/6] *OpecŻyw* 49 [przekład tego samego tekstu *OpecŻywSandR nlb* 2v, *TarDuch* B4v [2 r.], *BibRadz, LatHar* 557, *WujNT*], 49; *OpecŻywSandR nlb* 2v; *TarDuch* B4v [2 r.]; *BibRadz Ioann* 4/6; *Mącz* 183d, 492b; Rzecze Iulianus: íłz to dziś być nie może/ bom fię z drogi ípracował. *SkarŻyw* 212; *LatHar* 557; *WujNT Ioann* 4/6. ~

W przen (17) :

Zwroty: »(po)szczęścić, pofortunąć drogę; droga szczęści się; uczynić, dać szczęsną (a. szczęśliwą) drogę; szczęśliwa pozdarzyła się droga« = *umożliwić komuś osiągnięcie celu podróży, spełnienie zamiarów; prosperum iter Vulg, PolAnt; dirigere viam PolAnt [szyk zmienny] (4 : 1; 2; 2 : 1; 1): WróbŻołt 67/20; Day wam Pan Bog łączelną drogę RejKup T; Leop Ios 1/8; RejFig Ee2; On tedy człowiek dziwował się iey/ obaczając milczkiem iefzi mu pan pofzczęcił tę drogę ie⁶⁰ czyli nie. BibRadz Gen 24/21, Gen 24/40, 42, 56, Deut 28/29, Is 48/15, Tob 10/15.*

»ustawać w puł drogi« = *nie dokończyć zamierzonej czynności (1): A thák nie wftaway w. m. w puł drogi: ábowiem kiedy w. m. [...] powiełz j wyśłowifz białychgłow vczynki/ [...] wiele fie ich thym poprąwi. GórnDworz Z4.*

Wyrażenie: »za jedną drogą« = *za jednym razem (5) : Eadem opera, Zą yednym rázem/ zą yedną drógą. Mącz 264d, 504a; KochPs 25; KochTr 14; Zwiedzi czarny Pont y Maeotim frogą/ Zą iedną drogą. KlonFlis D2.*

Przen: *Życie doczesne jako podróż, wędrówka do żywota wiecznego; wędrówka duszy do raju (49) : RejKup d3v, r4; Abowiem fłuchay á fłuchay pilnie/ czym cie ten twoy Pan ná tę drogę twoię rofkázuie pośilić RejPos 185; RejZwierc 136 [2 r.], 137v [2 r.]; KołakCath C2v; tą trochą podłey pracey/ w zoftáwieniu piłmá/ náuki ktoram w imię Chryftułowe rozśiewał/ zámykam wiek moy/ y dni ty złe y krotkie drogi moiey. SkarKaz)(2, 245b [6 r.], 246.*

W porównaniu (1): *ABowiem páthrzay káždy iż čás żywotá náłzego wftytek ieft iáko droga kthora nas wiedzie do celu á do krefu náłzego RejZwierc 137.*

Zwrot: »gotować się, gotow na drogę« [szyk zmienny] (2 : 1): *RejKup h6v, v6v; Ktho fie wczás w drogę gothuie/ Then nabefpieczniey wędruie. RejZwierc 118.*

Wyrażenia: »czas drogi do Pana« (1): *iáko thu iuz [každy wierny] wie y rozumie čás drogi fwey do Páná fwoiego RejPos 286.*

»daleka droga« [szyk 3 : 1] (4): *RejPs 34; RejPos 182 marg; Małz [...] y wyprąwę ná dáleką onę á niebefpieczną wieku przyfzłego drogę LatHar 678, 203.*

»koniec drogi naszej« (2): *ták y my idziem do śmierci/ kthora ieft końcem drogi náłzey SkarKaz 422b, 551a marg.*

»nędną drogą« (4): *kto nas opátruie przy tey to nędzney drodze náłzey. RejPos 211v, 183v, 184, 211v.*

»(o)blędna (a. obłędliwa) droga« (6): *RejPos 183v [2 r.], 184, 212v; Y iáko ieft rzecz ftráfzna wftąpić álbo ná lewo álbo ná práwo s tey trudney á bárzo obłędney drogi náłzey RejZwierc 137v, 138v.*

Szereg: »żywot i droga« (1): *Y widzím iáko fie rozżarzyły chęci á prágnienia máiętności/ ták/ że choć żywotá y drogi przed łobą málo máią/ żywności álbo chlebá náłzbyt fzukáiąc/ ledwie fie czáfem w Indyach á w świátach nowych zoftawáią. GostGospSieb +2v.*

Wyrażenie przyimkowe: »na drodze« (16): *RejPos 211v, 212v, 231; A ná tey drodze nie máłz pewnego czáfu/ iáko długo ná niey być. Iednemu krotka/ drugiemu długa. SkarKaz 422b.*

~ *Zwroty:* »być na (tej) drodze« (3): *Wífakeś ták flychał o bodze/ Iż gdy był tu ná tey drodze/ Potwierdziwífy zakon wftytek Tu wśsem ludziom ná pożytek. Ná to ftan duchowny fprąwił RejRozpr*

A3v; *LubPs* aa6v; Gdyż pokifmy tu ná drodze/ powstác y popráwić fię z łáfki Bożey nie trudno. *SkarKaz* 353a.

»(po-,u-)sta(wa)ć na (tej) drodze« (8): abowiem tak będąc rozmaitem dobrodzieiftwem twoiem fwiętem otrzewieni nigdy vftac na tey drodze niebędziemy moc *RejPs* 94v, 140; rácz ożywić [*Panie*] nędzne dułze náłze tym liedmiorákim chlebem Duchá twego fwiętego/ ábychmy niebożátká nie zgłodnieli á nie połtháli gdzye ná tey márney drodze/ te^{go} mizernego żywotá náłzego *RejPos* 186, 183v, 184 [2 r.], 185, 186.

Wyrażenie: »na drodze wędrowania« (1): A toć fnadz będzie napilnieyfza iuz ná tey drodze tego wędrowania twego/ ábyś fię pythał co naprofciey drogi do Pána fwego *RejZwierc* 173. ~

a. *Pielgrzymka, wędrowka, chodzenie do miejsc kultu religijnego* (52) : ále mniemaią ze by ie [*grzechy*] pan Bog dla oney drogy/ albo kapice/ miał przepamiętać/ albo ie odpuścić *SeklKat* F2; *RejKup* i5, Kv, m6, x3, x7v; *SkarŻyw* 134, 353 [2 r.]; *LatHar* 502; Prožno tedy ci ludzie gárdzą mieyfcy świętymi/ y drogi do nich gánia *SkarKaz* 41b, 39b [3 r.], 40a, b, 123b, 157b; *Delicye* opuścić/ á prowadzić frogi Zywoť/ iák potrzebuie fpofoť támtęy drogi. Zebyś fię z támtąd wrocił prawdziwym Pielgrzyme^m. *KlonWor* 53, 52.

droga dokąd (4): obiecał drogę do Lorethu piełzo/ bofo/ y o czudzey ftráwie *Górndworz* T3v; *SkarŻyw* 133; *SkarKaz* 41b, 45b.

droga z kim (1): ná tę drogę z tobą wiem pewnie iłz fię nie vprołzę *SkarŻyw* 133.

W połączenia szeregowym (2): ktorzy zagrzechy chcą dołfyc vczinic pofti/ drogamy/ pieniędzmi/ młzamy/ odzienym/ chodzenym/ załlugy fwemy albo luczkimy wymiřly *SeklKat* O4v; *SkarKaz* 385b.

Zwroty: »na drogę jechać (a. jeździć)« (2): Na dwie drogzem też nieiełdzył Czom wniemoczy obiecał był. *RejKup* i3v; *SkarKaz* 41b.

»drogę odprawować (a. odprawić)« [*szyk zmienny*] (3): *SkarŻyw* 411; *StryjKron* 52; drogi z rodzicami ná mieyfca święte odprawował pełniac zakon Boży. *SkarKaz* 39b.

»drogę (u)czynić« (5): *SkarŻyw* 92; Stądze fię zá vmárle modlim/ ofiáruiem/ połty y iáłmużny y drogi czynim *SkarKaz* 385b, 40b, 41b [2 r.].

Wyrażenia: »droga daleka« [*szyk 1 : 1*] (2): Do grobu náłzego ś. Woyćiechá przed piącią fet lat Otto Cefarz dáleką drogę do Gniezná vczynił *SkarKaz* 41b, 40b.

»droga nabożna« [*szyk 3 : 2*] (5): *SkarŻyw* 348; O drogách nabożnych y o prawie Bożym ná nie. *SkarKaz* 39a, 40b, 41a, Oooob.

»droga obiecana, poślubiona« [*szyk 1 : 1*] (1 : 1): *BielKron* 56; tráfił fię gość ieden zdáleká [...] ktory miał poślubioną drogę do Hieruzálem. *SkarŻyw* 133.

»droga święta« [*szyk 1 : 1*] (2): *SkarKaz* 41b; Trzebá ná świętey drodze/ bárzo częłto klękáć/ Trzebá płákáć/ trzebá fię Bogá fwego lękáć *KlonWor* 53.

Szeregi: »pielgrzymowanie i droga« (1): A iłz do nich [*kościółów*] y krolowie pielgrzymowania y drogi czynią. *SkarŻyw* 92.

»droga i (u)trudzenie« (2): łzedł do grobu Iákubá S. do Kompofstelle/ od wřchodu fłóncá alz ná zachod/ długą y ciężką bárzo drogą y trudzenim. *SkarŻyw* 167; *SkarKaz* 161a.

Wyrażenia przyimkowe: »na drodze« (4): á ná oney drodze mógł temu dofyć vczynić, wśzytkich [świętych ciała] pokornie năwiedzał *SkarŻyw* 355; *SkarKaz* 45b; Y ty co ná tey drodze fwe włafne [talary] vtracalz/ Y ty co fię tám co rok ná iálmużnę wrăcalz *KlonWor* 52, 53.

»w drodze« (5): Stem fie nam przidze poŝtawić Bo trudno czo wdrodze ŝpawić *RejKup* x3; Ieŝli Pan Bog będzie zemną y ŝtrzec mię będzie wtey drodze/ ná ktorą idę [...] będzie mi P. Bogiem moim *SkarŻyw* 347, 167, 346; *SkarKaz* 41a.

b. Droga męki Chrystusowej, droga krzyżowa (36) : ROZPAMIĘTYWANIE NIEWINNEY MĘKI PAN A ZBAWICIELA NASZEGO, Y ONYCH dróg iego, które czynil dla zbawienia năłżego, w onéy męce ŝwoiey. *SiebRozmyśl* B2; Piąta drogá twoiá była o moy namilŝzy dobrodzieiu/ kiedy cię oni złoŝliwi żydowie do onéy cięmnice prowadźili *SiebRozmyśl* C, B2v [2 r.], B3 [3 r.], B4 [2 r.], B4v [2 r.], C (34).

Zwrot:»cirpieć drogi ciężkie« (2): A dla ŝłow ktore pochodzą z vft moich/ iam ćirpiał drogi ciężkie. *WróbŻółt* E6v, E6v.

Szereg: »droga a męka ciężka« (1): dla kazania mego a ŝłow twoich Cirpiałem drogi a męki ciężkie. *WróbŻółt* E6v.

5. Sposób, metoda, nauka, przykład, środek do osiągnięcia czegoś, możliwość; dostęp; wyjście; w tekstach biblijnych i o tematyce religijnej często sposób postępowania konieczny do osiągnięcia szczęścia w życiu pozagrobowym; postępowanie, wyroki boskie; *via Mącz, Vulg, PolAnt, Modrz, JanStat; ratio Mącz, Vulg, Modrz, JanStat; iter Mącz, Vulg; methodus Mącz, OrzRozm; occasio Modrz, JanStat; cursus Mącz; facultas Modrz; potestas JanStat (2103) :* Iełzcze cię wkułżę tą drogą *BierEz* Sv; *BielŻywGlab nlb* 8; á tać ieft droga [iter] przez ktorą ia vkażę temu kthory mie cźci zbawienie od boga. *WróbŻółt* 49/23, E2, 106/40, nn5, nn6, pp7v (9); *RejPs* 25v, 35v, 66v, 77, 96v (9); *RejRozpr* I; *SeklWyzn g; LibLeg* 11/182; Nie po pieniądzachcy droga. Donieba/ y ku Lałcze bozey [...] I nakłey by drogy maczać Nietak ten pieniądz vtraczać. *RejKup* 18v, c3, g7, 17v, n7, ŝ8; *MurzHist* F2, Tv; *MurzNT* 46, 108v; *BielKom* F7; Przywyedzyc go [nauczyciel] ŝwá năłŝcēpyoná năuká nye tylko o ŝzkodę cyála yego/ ále y dułfe łamey/ thák yáko łam do pyekłá fie doŝtánye/ tą drogą theż diŝcipulá ŝwego zăwabi. *GliczKsiąż* L5v, E3; *LubPs* Bv, B4v, F3v *margin*, G, X4 (11); *GroicPorz* B4, kk3v; *SeklPieŝ* 19v; *KrowObr* 76v [2 r.], 165, 175, 176, Rr2; Bowiem iedno dwie drodze włżedy wlpominano/ We wśzytkich pewnych piłmiech/ co ie ná ŝwiát dano. *RejWiz* 164, 7v, 97, 134v [2 r.], 143v, 180v; Ia Pan Bog twoy/ ktory cię vczę vżytecznych rzeczy y ŝprawuię cię ná drodze po ktorey chodziŝ [gubernans te in via, qua ambulans]. *Leop Is* 48/17, *Iob* 38/24, *Ps* 2/12, 16/4, 49/23, 84/14 (10); *BibRadz Ps* 24/8, 12, 49/23, *Ier* 32/39, 42/3 (16); iuż teraz baczę co nam nalezy ná Kápłanie/ á ktorą drogą moze od Krolá ten ŝtan być năpřawiony. *OrzRozm* K3v, D, K2v, Qv, S2v; Iáko niewiełz ktora ieft droga duchá/ álbo iáko fie ŝkládaią koŝci w żywocie brzemienney niewiálty *BielKron* 82, 45v, 105, 386, 403v; *GrzegRóżn* B, D3v; *KwiatKsiąż* F2, H3; Hac non successit, alia aggrediemur via. Nie chciała nam tędy fortuná folgowác/ ynŝzą drógą skolztuyemy. *Mącz* 45a, 151d, 397a, 475d, 492b; Ná to był Pan Bóg tego Pogániná [Arystoteles] oŝwiećil/ áby ón ludźiem wypifał drogę/ ktora po Grecku μέθοδος ŝye ŝłowi: to ieft/certa via et ratio docendi, diŝcendi, et ŝciendi *OrzQuin* Mv, Mv, P2v [2 r.]; *RejAp* 124, 182, 184v, 189 [2 r.]; Alexander Papa VI. tho ieft/ nie drogą przyłtoyná/

ále mocą á gwałtem przyšzedł był ky [!] Papietwu. *GórnDworz* O5, Dv, G3, I4v, P3v, Cc6v (10); *HistRzym* 47v, 83v, 104; Przekłęcie wam zálie kładę/ iefli odftępicie z drogi kthora ieft wam vkazána od niego. *RejPos* 63v, 2, 9v, 11v, 12, 12v [2 r.] (34); *HistLan* B4v; *KuczbKat* 5 [2 r.], 425; A gdzieżbyś chciał ná rádę moy ftárušzku miły/ By cie żadne przypadki z drogi nie zwodziły. *RejZwierc* 180, 119, 130 [2 r.], 137v [4 r.], 174v, 180, 269v; *WujJud* 18v [2 r.]; Ale skoro fię vchilili ftęy drogi [recesserunt a via] ktorą im zámierzył/ dopuścił ná nie bárzo wiele walk ktoremi fá dziwnie znišzczeni *BudBib Iudith* 5/16 [20], *Deut* 8/2, *Iob* 31/7, *Is* 45/2, *Ier* 15/19, *Mal* 3/7, I 299a marg; *BudNT Act* 22/4; *StryjWjaz* C3; *CzechRozm* 173v, 227 [2 r.], 247, 266; Bo to ieft náfnádniefzá drogá/ ktorą łácniefno przyšć możemy do odpušzczenia grzechow nášzych *ModrzBaz* 67v, 57v, 68, 71, 133 [2 r.]; *SkarJedn* 257; *KochOdpr* B2; *Oczko* 8v, 38 [2 r.]; táki [wierny] niewátpliwie Ma wodzem páná/ który go ípráwuie Témi drogámi/ co ie fáam lubuie. *KochPs* 35; *SkarŻyw* A4v, 16, 27, 538; *StryjKron* A3v; *CzechEp* 67, 73 [3 r.], 153; *NiemObr* 79, 84, 98; *KochFr* 21, 131; *KochMuza* 26; Oná/ iáko byłá białágłowá roštropna/ rádá byłá téy dródze/ ktorą moglá fye nád nieprzyiácielem lekkošci íwéy pómsćić. *KochWz* 140; *KochMRot* C; *ReszPrz* 62; *WisznTr* 23; *ArtKanc* G13v, L19v, S17; *BielRozm* 6; *GórnRozm* F2v, M3; A tá ífta drógá/ ieft wiárá nášzá/ á náuká iego šwiętá. *KochWr* 23; *ZawJeft* 34; *ActReg* 107, 111, 161; *GórnTroas* 37; Zbáwicielu/ ciebie Prošiem/ zwiedz gwałtem z drogi/ w ktorey cię gniewamy *GrabowSet* L2v, B4, B4v, D2v, D4, L, M3v (12); *OrzJan* 49, 74, 102; *LatHar* +6, 2, 161, 171, 613, 673; *KolakSzczęšl* B4v; ále w wierze y w religiey [chrzešćijanie] máią fię trzymáć powfzechnošci/ to ieft ftárey y vbitey drogi. *WujNT* 253, *Act* 22/4, s. 494 marg, *Act* 24/22, s. 496, *Hebr* 10/20; *PowodPr* 6, 54; *SkarKaz* 155a, 552a [2 r.], 553b, 610b; *CzahTr* E4; *GosłCast* 25, 50, 53; Dwie rzeczy ma w łobie káźde Práwo: Drogę ktorą íšć/ iáko šwiecá w cięmnošci vkázuie: á karánim/ áby z niey nie vftępowáł groži. *SkarKazSej* 696a, 657a.

droga czego (229): Pierwšza drogá šwiebodnošci/ Ma naprzod íwoie cięžkošci *BierEz* F, F; *OpecŻyw* 52v, 74 [2 r.], 95; *PatKaz* I 15v; *BielŻyw* 137; *BielŻywGlab* n1b 11; Ty znałz ízem drogę przykazána twego przebiežá [Viam mandatorum tuorum cucurri] To ieft rzádzilem fie według przykazána twego. *WróbŻólt* 118/32, 106/17, 118/13, 29, 30, 104, nn8; *RejPs* 44, 171, 174v, 179v, 183, 188v; *SeklWyzn* d2; *RejKupSekl* a2; *HistAl* G3; *MurzHist* B4v, D2v [2 r.]; Wízytko fie mu dobre rodzi/ Kto drogá miernošci chodzi *BielKom* E8v, B6, D5; *LubPs* D3v, F4v marg, H4, K2v, T2(14); *KrowObr* A4v [2 r.], 86v, 88v, 99v, 137v, 160, 237; *RejWiz* 62v; Mąż ktoryby pobłádził od drogi náuki: między wielá obrzymow będzie miefzkał. *Leop Prov* 21/16, 4.Esdr 5/1, *Ps* 106/17, *Eccli* 34/22, *Is* 57/17, *Ier* 23/14; *BibRadz Prov* 9/6, 2.Petr 2/2; *BielKron* 2, 82, 141v, 218v, 317; *KwiatKsiqž* A3, F2; Trita laudis via, Vtárta drógá chwały/ to yeft chwałá od wielu ich komu przifádzona. *Mącz* 450c, 157a; *OrzQuin* 12; *HistRzym* 40v, 60v, 65v, 127; *RejPos* 8v, 23, 57, 64v [2 r.], 68 (19); *WujJud* ktv; *BudBib* 4.Reg 8/27, *Is* 40/14, 57/17; *ModrzBaz* 4v, 14, 23v [2 r.], 89v, 98, 129, 135; *SkarJedn* 307, 401; *KochPs* 180, 199; *SkarŻyw* 2, 36, 463; *StryjKron* 16; *NiemObr* 72, 84; *BielSjem* 3; Y ná drogę vznánia twego/ poprowadzę cię fáam z miłošierdzia íwoiego *ArtKanc* L10v, D20, N13; *GrabowSet* D, D4, G2v, N4, Ov (9); *LatHar* 112, 168, 191, 226, 678; *WujNT* 374, *Act* 16/17, 2.Petr 2/2, s. 860; *SarnStat* 986; Zwiedzże mię z drógi zátrácenia wieczného *SiebRozmyšl* C3, C3; Dwie drodze

ípraw Bozkich. *SkarKaz* 578a marg; *KlonWor ded* **2. Cf »droga cnoty«, »droga mądrości«, »droga pokoju«, »droga sprawiedliwości«, »droga śmierci«, »droga zjednania«, »droga żywota«.

droga do czego (237), *do kogo* [tylko w odniesieniu do Boga] (30): *OpecŻyw* 107v; *RejPs* 176; Tak ílychamy jż do Boga Dobrowolná ma bycz droga *RejKup* x8v; *MurzNT* 108v; *BielKom* F3, F6; *GliczKsiąż* Q3v; *LubPs* C2v, N3v, O4v; *GroicPorz* n4, cc3v; Weyrzy ná náfze wzdychánie/ do żywotá drogo/ šíroth poćielzyćielko/ grzeźnych náwroćićielko. *KrowObr* 176, 164v, 176v; *RejWiz* 80, 89, 95v, 101, 135, 135v, 138, 139; *Leop Prov* 6/23; *BibRadz* I *4v; Otoż maćie coćcie wiedzćie chćieli/ do dziełnoćci wielkiey drogę. *OrzRozm* Q2, Pv, Qv; *BielKron* 446; *GrzegRóżn* O2; *Mącz* 384a; *OrzQuin* A3, Bv, Gv, Hv, Pv marg; *Prot* C4; *RejAp* 46, 110; *GórnDworz* A2v, Aa5v, Bb3v; Iużby to była drogá do wízetecznego żywotá káždemu złońnikowi íwowlolnemu. *RejPos* 235, 9, 10, 13, 26, 36v (32); *GrzegŚm* A2; *HistLan* F3; *KuczbKat* 385; A tu iuż maíż bárzo ínádná drogę y bárzo íácny hándel do wípomożenia íwego. *RejŻwierc* 14v, 2, 144, 173 [2 r.], 201, 206, 212v, 256v; *WujJud* 133v; *BudBib Prov* 7/27, *Sap* 18/23; Chrístus Iezus [...] był też iuż w onychże ofiárách/ przodkom náłzym Pośrzednikiem y drogá do Bogá. *CzechRozm* 24v, 9, 78v, 149, 174, 259 (14); Gániá to niektorzi com powiedział/ íákoby to była drogá do tyráńftwá [via ad tyrannidem] *ModrzBaz* 96v, 7v, 9 [2 r.], 21, 23v, 26v (31); *SkarJedn* 82, 84, 257, 344; *Oczko* 3v, 11v [3 r.]; *KochPs* 21, 171; dziwne ma Pan Bog drogi/ do przyćiągnienia ku íobie duíz ludzkich. *SkarŻyw* 127, 14, 28, 55, 74, 118 (14); *KochTr* 24; *StryjKron* 507; Bo Iezulá Mefyafzá ktory íełt drogá do Bogá Oycá/ nam przed oczy wyítáwia *CzechEp* 120, 16, 23 [2 r.], 29, 73, 107 [3 r.] (19); *NiemObr* 85; *KochFr* 80; *KochMRot* A2v, A4v; *ReszList* 152, 187; Bo íż pijańftwo íełt drogá do płoty/ y do cudzołóftwá/ y do innych grzechow íielefnych. *WerGość* 254, 210; á zá tym nie miał Krol żadney drogi do zniewolenia poddánych íwoich *GórnRozm* C3v, F3, G; *PaprUp* A2; *ActReg* 3v, 110, 149, 164; *Phil* N4; Inízey drógi nie mamy do woyny íkończenia. *GórnTroas* 39; *GrabowSet* I; *OrzJan* 34, 94; *KochFrag* 43; *WyprPl* A2v; *LatHar* 3, 126, 581, 663, 671; *KołakSzczęśl* [D]; Drogá do poznáńia prawdy/ íełt żywot pobożny. *WujNT* 337, 12 9, 163, 722 marg, 873 marg, *Zzzzzv*, *Dddddd*; *WysKaz* 48; *JanNKar* A2v; *SarnStat* 397; *SiebRozmyśl* F3v; *SkarKaz* 40b, 42b [2 r.], 82a, 277b, 422b, 578a, 637a; *CiekPotr* 48, 88, 91; *CzahTr* L4; *GostCast* 66; *PaxLiz* D2v, E2 [2 r.]; Zgodá y íednoćć/ do mądroćci drogá. *SkarKazSej* 661a marg, 673a. Cf »droga do nieba«.

droga ku czemu (74): *BierEz* D4v, G3v; *FalZioł* V 61v; złe rozmawianie íełt íawna droga ku grzechom *BielŻywGlab* n1b 12; *WróbŻołt* X, kk5; *GliczKsiąż* E7v, H2v, N5v; *LubPs* aa4v [2 r.]; Inna drogá ku wyzwoleniu s Powołáńia. *GroicPorz* o2, o2v, hh4v, nn4; *RejWiz* 136; *Leop Iudith* 12/8, *Ps* 1 arg; *OrzRozm* A, C3v, Dv, E2, O2v (9); *BielKron* 3v, 8, 36, 138v, 263, 417; *KwiatKsiąż* D4; Viam affectare ad aliquid, Lápac á chwytáć drógi ku czemu. *Mącz* [114]d, 129a, 219c, 279b, 288d, 351a, 492b [2 r.]; *OrzQuin* H4 marg; *GórnDworz* Z3; *HistRzym* 135v; *RejPos* 12v, 152, 169v, 285 [2 r.], 289v, 295; Przykazánie Boże drogá ku zbáwieniu *BialKat* 43v marg; *KuczbKat* 160; *BielSpr* 33v; *BudNT przedm* d; *CzechRozm* 20v; *ModrzBaz* 17, 18v, 54v; *StryjKron* 612; *CzechEp* 103; *NiemObr* 73; *ArtKanc* 14, R20; *KochProp* 15; *KochWr* 36; *GostGospSieb* +2; *Phil* G4v; *GrabowSet* C2; Íam íełt írzodek y miárá w drodze k wízelkiey rzeczy *RybGęśli* C2v; áni będzie miał drógi ku dowodowi

ná nie ná wieki [*neque probationis viam habiturus est perpetuo. JanStat 102*] *SarnStat 326, 1222; SzarzRyt B4v.*

droga czyja (518): A ty dziecię prorokiem nawyffe⁸⁰ będziefs/ bo przeydziels przed obliczém pańfkim [sprawiatz drógi iego [*Vulg Luc 1/77*]. *OpecŻywo 12v, 23v, 37v, 48; PatKaz III 87v; TarDuch D7v; Vczyń miły panie doskonałe polźcie moje w drogach twoich [in semitis tuis] WróbŻółt 16/5, 1/1, B, 1/6 [2 r.], 13/3, E2 (26); RejPs 51, 107v, 115v, 127, 177v, 178; RejKup e3; KromRozm I D2v; MurzNT Luc 1/76, 7/27; KromRozm III G5; BielKom B5, B5v, B6, B8v, Cv, C3; A złońnicy márnie zginá ná káždęy fwey drodze LubPs Bv, B [2 r.], C2v, D2, E2, F4v [2 r.] (46); SeklPieś 19v; KrowObr 151v, 152v; Leop Deut 11/22, 28, 30/16, 3.Reg 3/14, 13/33 (69); BibRadz Gen 6/12, Deut 28/9, 3.Reg 8/58, 11/33, 38 (57); OrzRozm T4v; BielKron 3v, 4v, 42v, 76v, 79v, 81v (12); KwiatKsiqż Fv; De curriculo deflexit consuetudo maiorum Obładźilifmy fie zá náfzemi ftáršzemi/ Vftápilifmy z ych drógi. Mqcz 74a, 397a, 490a; RejAp [14]v [2 r.], 29, 102, 127v, 129v; HistRzym 88v; RejPos 2, 8v, 9, 9v, 12v (35); RejPosWiecz³ 98v; BialKat 23v; HistLan F5v; KuczKat 400; RejZwierc B2, B4v, 105v, [121] [2 r.], 137 (20); Jáko drogi iego [Boga] rowne fá ludziam świętym [viae eius rectae sanctis] ták złońnikom fá nie rowne. BudBib Eccli 39/28 [29], Gen 6/12, Deut 8/6, 30/16, 1.Reg 8/3, 3.Reg 8/25 (68); MycPrz I [A3]v; BudNT Matth 11/10, Mar 1/2, Act 14/16 [15], 1.Thess 3/11, Iac 1/8, 5/20, 15/3; StryjWjaz C2; CzechRozm 4v, 38v [2 r.], 100v, 131, 149, 173v (11); Wiádomości drog twoich niehcemy [*Scientiam Viarum Tuarum nolumus Vulg Job 21/14*]. *ModrzBaz 28v; SkarJedn 9; KochPs 21, 24 [2 r.], 34, 38, 48 (15);* Pytác go kazali/ czemu vtártá drogá świętych Oycow nie idzie *SkarŻyw 30, 79, 501; CzechEp 23, 252, 283, 340 [2 r.]; NiemObr 7;* Ktoć fię dziatki Bogá boi/ Ten ná iego drógách ftoi *KochMRot A2v, A2v, B4; ReszPrz 10, 106 [3 r.]; KochPieś 26; ArtKanc A18, K14v, M, N16, O16v, P16v, Q15, T14v; BielRozm 9; ZawJeft 32;* Zmiłuy fię Oycze/ pomóż chętliwemu Ná twoie drogi/ poday rękę iemu *GrabowSet M4v, Cv, D4v [2 r.], Gv, G3, G4 (20); KochFrag 18; LatHar 16, 46, 82, 83, 165 (19); KołakSzczęśl B4;* Drogá Kaimowá fię haeretycy vdáia *WujNT 835, Matth 11/10, Mar 1/2, Luc 1/76, 7/27, Rom 3/16 (13); SiebRozmysl [A2]v, [A3]v, [A4] [2 r.], B2, K2;* Spráwiedliwy P. Bog we wfyłtkich drogách fwoich/ y święty we wfyłtkich dziełách fwoich [*Vulg Ps 144/17*]. *SkarKaz 4a, 277b, 280b, 384b, 551a, 552a marg, b, 638a; CzahTr B2, H4; GoslCast 56; SkarKazSej 697a, 707a; SapEpit A4v; SzarzRyt Bv.**

cum inf (16): Vkaż drogę oytta poznatz/ Y fyna iego milowatz *OpecŻywo 177v; RejJóz O8v; BielKom A3; BielKron 239v, 334v; RejPos 127, 127v [2 r.]; RejZwierc [28²]; Strum I2;* áby oná naywyźlza władności iego możność/ niepodawáá mu przeltroney drogi przewodzić/ á ná wet [!] y broić cobykolwiek chćiaá [*ei suppeditet ac porrigat occasionem quoduis perpetrandi*]. *ModrzBaz 22v, 75v, 126v; Oczko 11v;* Aby więc kogo pan nieporwał frogi/ A porátowác nie będzie drogi. *KochPs 76; KochFr 102.*

W połączeniach szeregowych (18): *SeklKat Pv;* Zbáwicielką [já zowiecie]/ żywotem/ nádzieią/ wblágáním/ wodzem/ tartzą/ drogá/ rzetznitzką thego fwiáthá. *KrowObr 164v, 165, 165v, 166 [4 r.], 166v, 192 (14); CzechRozm 219v; CzechEp 121;* fá [opisane] wfyłtkié zdrády/ chytróści/ y drógi/ któremi [naród turecki] krześciiaanftwo wfyłtko pośiada *OrzJan 3.*

W charakterystycznych połączeniach: drogi (do)pytać (wypytać) się (5), (na)uczyć (36), strzec (14); (od, z) drogi odstąpić (ustąpić, zstąpić) (30), odwozić (odwieść, zwieść, zwodzić) (29), skłonić się (2), uchylić się (3), zbieżec (5); drogę objawić (4), sprawować (sprawiać) (5), (u)czynić (5); drogą postępować (3); droga człowiecza (3), faleszna, insza (36), jawna (3), łatwa (łatwa) (7), nieprzystojna (2), nikczemna, obiecana, przeciwna, rozkoszna (4), snadna (10), szczerza, śliska, trudna (7), ubita, utarta (2), zacna (2); droga chwały, kłamstwa, mandatow, mierności, miłosierdzia, nauki (2), niewolej, obaczenia, obłudności, dobrych obyczajow, pielgrzymowania (2), pisma, pociech, potępienia, powołania, prawości, przepaści, przykazania (5), radości, rozkazania (3), rozkoszy, roztropności, rozumienia, rozumu (4), serca (2), świadectwa, świata (tego) (6), światłości (2), świebodności, uznania (3), wiary (2), wolej (2), zatracenia, zdrowia.

Przysłowia: Iprofna mowa pewna do vpadu drogá KochFr 80.

fortuná błędliwemi drogámi chodzi BielKron 130v.

A niezwozd zdrogy nikogo Boć to barzo zlie niebogo. RejKup L.

Zwroty: »chodzić, iść drogą [jaką a. czyją]; chodzić po, w(e) drodze [jakiej a. czyjej]« = postępować (jak kto, zgodnie z kim, czym); *ambulare viam* Vulg [szyk zmienny] (44 : 22; 13 : 10): *OpecŻyw* 107v; *BielŻywGlab nlb* 11; Bogosławieni wżytci ktorzi fie boią pana boga ktorzy chodzą w drogach iego. To iest w przykazaniu bożym. *WróbŻolt* 127/1, 31/8, 100/6, 118/3, qq7; *RejPs* 165v; *MurzHist* 28v; *BielKom* B6, E8v; *LubPs* X3, aa4v, aa5, bb4, cc6, eev; tą drogą będziecie chodzić [*per viam ... ambulabitis*] *Leop* 5/33, 11/22, 2.*Par* 21/6, *Ps* 100/6, *Prov* 14/2 [2 r.], 28/18; *BibRadz* 3.*Reg* 8/58, 4.*Reg* 21/22, *Ps* 100/6, *Prov* 9/6, 15, *Ier* 7/23, *Bar* 4/25 [26]; Ale y błazen chodząc po drodze fwoiey/ iż łam błazen/ ine także ma zá błazny. *BielKron* 81v, 4v, 45, 78v, 82, 130v (8); *Viam vulgarem ingredi*, Wielką poľpolitą drógą yść/ wedle poľpolitego obyczáyu żyć. *Mącz* 511c; *RejAp* 102, 158v; *GórnDworz* Mm6v; *HistRzym* 122v [2 r.]; Izali nie on Pan ktoremu wżyfcy zgrzeżyli/ á niechcieli słuchác zakonu iego/ áni chodzić po drogach iego. *RejPos* 204v, 112 [2 r.], 280, 349v [2 r.], 350v; *RejZwierc* B2, 138 [2 r.], 138v [3 r.], 142 *marg*, 206 (11); *WujJud ktv*, 42v; *BudBib Eccli* 49/11; *ModrzBaz* 23v, 86v; *SkarŻyw* 76; A w Papiestwie ich nie málo ktorzy drogą swoią bárzo przeľtrona idą *CzechEp* 23, 260; *NiemObr* 78; *ArtKanc* O3v, P20v; *GórnRozm* K3v; *GórnTroas* 42; *GrabowSet* O2, Q4v; *WujNT* 860; Co wam po tym że ielzcie y ielzcie chodzić drogámi trudnymi y pracowity mi? *WysKaz* 7, 13, 21; *SiebRozmysł* Bv, M; *SkarKaz*)(2v, 279b, 351a; *SkarKazSej* 662a; Przeto naydziefz takowych/ ktorzy gdy nie mogá Trzeżwych ludźi ofzukác; Więc idą tą drogą: Hándluia z piiánymi/ profzą na litkupy *KlonWor* 68.

»chodzić, iść drogami [czyimi]« = naśladować kogoś; *ambulare in viis* [aliquibus] Vulg, *PolAnt*; *ingredi vias* Vulg [szyk zmienny] (45 : 2): *BielKom* B4v; *LubPs* S4v; *Leop Deut* 30/16, 3.*Reg* 3/14, *Ez* 16/47; Ten fię Iprawował dobrze przed Pánem/ chodząc wżytkimi drogámi Dawidá oycá fwego *BibRadz* 4.*Reg* 22/2, 3.*Reg* 11/33, 38, 15/26, *Ps* 80/14, *Prov* 2/20, 3/23; *BielKron* 3v, 76v, 79v, 83v [2 r.], 86, 87; á dźiatki rádźi rodźiczow drogámi chodzą *KwiatKsiąż* Fv; *RejPos* 316v, 349; *RejZwierc* 206; *WujJud* 40 [3 r.], Nn2; *WujJudConf* 39v; *BudBib Deut* 8/6, 30/16, 1.*Reg* 8/3, 5, 4.*Reg* 8/27 (9); *MycPrz* I [A3]v; *BudNT Act* 14/16 [15]; *CzechRozm* 38v [2 r.]; *CzechEp* 340 [2 r.]; *KochMRot* A3v;

WujNT 14/15; Vpomina cię tedy/ [...] Iedno byś go miłował: á drogámi iego Chodził/ pilnując we wżem woléy Pána fwego. *SiebRozmysl* [A3]v; *SapEpit* A4v.

»dwie ma drogami chodzić, idący, chodzący« = *postępować obłudnie* (1 : 1 : 1): *March*³ V8; Bieda fercam lękliwym y rękam leniwym/ y grzeźlnikowi dwie ma drogámi idącemu [*ingredienti duas semitas*]. *BibRadz Eccli* 2/13 [14] [*przekład tego samego tekstu March*³ V8, *SkarKazSej* 662a]; *SkarKazSej* 662a.

»mieć drogę« [w tym: *ku czemu* (3), *do czego* (2), *na kogo* (2)] [*szyk zmienny*] (8): Iużci mam ná Pánią drogę/ A fwych fie krzywđ pomścić mogę *BierEz* C3; Aieftli czo z miłofierdzia raczyfz znami czynić To w twey moczy my nie mamy drogi z tego wynić *RejJóz* O8v; *KromRozm III* B3v; *BielKron* 200v, 254v; *Strum* I2; *ModrzBaz* 97; Ná koniec ma fz dróg wiele krzywdy fwey wétować *KochFr* 102; *BielRozm* 9; *Phil* G4v; *SarnStat* 326, 397; *SkarKaz* 40b.

»naśladować, naśladowanie drogi« [w tym: *czyjej* (5)] [*szyk zmienny*] (11 : 1): *RejPs* 33v, 166v; *KromRozm I* D2v; Ten fie záchowawał w boiáźni Bożey/ ná fłádując drogi prádzyádá fwego *BielKron* 84; Stoikow drogi ná fłádownał *BielKron* 156; *HistRzym* 122; *RejPos* 277v; *KochPs* 24; *SkarŻyw* 74; *GrabowSet* P3v; ktorzy opuściw fzy profłá drogę ob fłádzili fie/ ná fłádując drogi Báláámá z Boforá [*secuti viam Balaam ex Bosor*] *WujNT 2.Petr* 2/15 [*przekład tego samego tekstu KromRozm I D2v*]; *SarnStat* 943.

»drogę otworzyć (a. otwierać, a. otwarzać); droga otworzyła się; otworzenie (a. otwarcie) drogi; droga otwarta« [w tym: *do czego* (12), *ku czemu* (2)] = *aditum a. viam aperire* *Modrz*; *viam patefacere* *Jan Stat* [*szyk zmienny*] (17; 4; 2; 1): *RejPs* 173v; *RejKup* b5; *Diar* 67; *KwiatKsiąż* I; Támże iuż tá gwiazdá iáko otworzyłá drogę do przepáści *RejAp* 110, 183v; *GórnDworz* Ff3; *RejPos* 13, 26, 28; *RejPosRozpr* b3; ták iáko fie do tego [*nieporozumienia*] drogá otworzyłá y przyk fłád ná miey fłách nowego te fłámentu pokázał. *CzechRozm* 149, 9, 149v; Nic fie ták niedzieie/ coby niemiáło drogi otworzyć [*viam aperiat*] ku źle czynieniu ábo źle myśleniu. *ModrzBaz* 54v, 10v, 44, 53; *KochPieś* 44; *SkarŻyw* 354; *CzechEp* [397], [412]; *GrabowSet* V2v; *SarnStat* 194.

»(po)da(wa)ć, podający drogę; doda(wa)ć (a. poda(wa)ć), podanie drogi; droga podaje się, podana« [w tym: *do czego* (26), *ku czemu* (6), *na co* (3), *cum inf* (2)] = *dare viam* *Vulg*, *PolAnt*; *dare a. porrigere a. praeberre occasionem, viam monstrare a. tradere* *Modrz* [*szyk zmienny*] (44 : 1; 9 : 2; 6 : 3): Zrzáđenje pierwfze po Bodze/ Dáło ludziem tu dwie drodze *BierEz* F; *OpecŻyw* 52v; *FalZioł* V 61v; On fie ná to pirwey obrał/ Drogę Impreforom podał/ Pifmá Polkie imprimowác *BielKom* A3, B2v, B8v; *GliczKsiąż* B7, E8v; *GroicPorz* n4, hh4v; Wízakoż Minerwá fwiętá tá mi drog dodałá Dofyc fłufznych/ ná czym fie moiá my fł wielzálá. *RejWiz* 85, 95v; *Leop Ez* 16/43; Poruczám tho potym komu infzemu młod fzemu pifác zá gotowym podánim drogi *BielKron* Mmmm2, 6v, 8, 263, 400, 411, 417; *BielKronCies* Mmmm3; *Mącz* 129a; *OrzQuin* A3, M; *RejPos* 72v, 115v, 116v, 183v; *BiałKat* 91; Ták iż ieden s przyiációł podał mu tey drogi/ Iákoby miał z głowy fwey pozbyć oney trwogi. *HistLan* B4v, F3, F5v; *RejZwierc* 182, 256v; *WujJud* 21; *BudBib* 3.Reg 8/32, *Ier* 32/39; Ktora tedy niewiáftá zá biefiádámi chodzi/ która fie w towarz y fłtwo wiele ludzi wdawa/ áza niepodawa drogi do tego/ áby fie kto o iey fłáteczność fłárał [*an non aperit fenestram ad suam pudicitiam oppugnandam*]? *ModrzBaz* 55, 7v, 18v, 22v, 23v, 37v (14); *Oczko* 11v, 34; *SkarŻyw* 132, 582; *CzechEp* 269; *ReszList* 147;

KochWr 23; *ActReg* 107 [2 r.]; *GostGospSieb* +2; *WyprPl* A2v; *LatHar* 663; *GoslCast* 66; Wizać baczył mądrość iey/ którą ma od Bógá/ Zás do Bogactw z rodziców/ podaćie ię drogá. *PaxLiz* E2.

»(prze-, wy-, z-)naleźć (*a. najdować itp.*) drogę; znajduj się drogi; naleziona droga; znalezienie drogi« [w tym: *do czego* (19), *ku czemu* (5)] = *inire rationem a. viam Mącz; invenire viam a. semitam Vulg; invenire rationem Modrz* [szyk zmienny] (77; 1; 1; 1): Tákową drogę naydziemy/ Iáko z tego wynidziemy *BierEz* A2; *WróbŻółt* kk5; *RejKup* bb2v; *MurzNT* 29v [2 r.]; *RejWiz* 62v, 134v, 135v; *OrzRozm* C3v; Po wykonaniu lath (Othomanus) XXVIII. vmárł/ wybran syn iego Orkánés ná Kroleftwo Thureckie/ kthory napierwey do Europy drogę przenalazł woiować. *BielKron* 239v, 82, 195v, 248v, 251, 267, 317; *KwiatKsiąz* F2; *KochZg* B; *Mącz* 105a; *OrzQuin* Hv; *GórnDworz* E7, P3v, Bb3v, Ee3v; *HistRzym* 65v; Lácno Pan drogę znaydzye ku podpárciu wiáry poczętey. *RejPos* 285 *marg*; nieśpráwiedliwemu iuż dawno nálezyoná drogá do zginienia iego. *RejPos* 334v, 18v, 23, 53v, 69 [2 r.], 127 [2 r.] (25); *RejZwierc* 2, [28²], 46, 100, 129, 144, 201 [2 r.]; *BudBib* 4.*Esdr* 14/21 [22], *Iudith* 13/25; *CzechRozm* 217; Lecż gdy czyftóć ferdeczną ftráci/ áza fię niełácno do cieiełnego wżeteczeńftwá fklóni/ by iedno moglá náleść drogę/ iákoby to fnádnie fpráwić [*modo commoditates adsint rei commode perficiendae*] *ModrzBaz* 54v, [16], 35, 112; *Oczko* 25; *KochPs* 158; *SkarŻyw* 2, 126, 134; *ReszHoz* 128; *GórnRozm* F3, H3; *ZawJeft* 22; *ActReg* 108; *OrzJan* 34; *WujNT* 30, *Act* 9/2; *CzahTr* C4; *GoslCast* 26.

»sta(ną)ć na, w drodze« = *stare in via Vulg* [szyk zmienny] (7 : 1): BOgoflawiony mąż który nieodfzedł w radę złońnikow/ ani ftanáł na drodze grzełznych ani fiedział na ftolczu zarazonym. *WróbŻółt* 1/1 [przekład tego samego tekstu *LubPs* B, *KrowObr* 151v, *Leop*, *KochPs* 190, *LatHar* 737], B; *LubPs* B; *KrowObr* 151v; *Leop* Ps 1/1; *KochPs* 190; ále iefliby [ksiądz kanonik] o łobie rozumiał/ iż ftoi ná drodze práwey/ Pánu Bogu z tego dziękiuiąc/ innych [...] w éichości duchá/ vczył y nápominał *NiemObr* 17; *LatHar* 737.

»szukać drogi« = *quaerere viam PolAnt; captare occasionem, inire rationem Modrz* [szyk zmienny] (34): Szukayćie tełz czáfem drogi Aby wždy wytchnął vbogi *RejRozpr* Gv; *LubPs* aa6; *RejWiz* 43v; *BielKron* 41, 111, 219v; *Mącz* 279b; Aleć prozuo [!] nam inéy drogi nád tę fzukác/ którą nam podał dobry Miítrz ARIftoteles *OrzQuin* H4; *GórnDworz* E2, O2v, T8v, L18v; A przedfię iáko tháko fzuca tey drogi/ iákoby przewiodł vpor fwoy *RejPos* 247, 14, 62, 163v, 178, 186, 227, 293v; *HistLan* Bv; *RejZwierc* 176, 192; *WujJudConf* 214v; *BudBib* 1.*Mach* 12/40; *ModrzBaz* 32, 35v, 78; *SkarJedn* 257; *KochPs* 91; *KochWr* 34; *PaprUp* Fv; *ActReg* 110; fzucałem y vżywałem drog rozmáitych do popárčia rzeczy/ áż y do obrázy. *JanNKar* A2v.

»ukazać (*a. pokazać, a. ukazować itp.*) drogę; ukazuje się, pokazała się droga« [w tym: *do czego* (41), *ku czemu* (13)] = *ostendere rationem Mącz, Modrz; tradere viam Mącz; demonstrare a. ostendere viams Vulg, PolAnt; occasionem designare, viam indicare Modrz* [szyk zmienny] (147; 1; 1): Bowiem ie dobrze náuczál/ Drogę ku cnoćie vkázował. *BierEz* G3v, L; *OpecŻyw* 95, 177v; *PatKaz* III 149; Svltan Czełarf wielky. ktori vkazvye lyvdzyam drogá. *MetrKor* 46/117, 46/46v, 175; *LibLeg* 7/40v; *RejPs* 60v, 176, 211v; *SeklWyzn* a4; *SeklKat* E2v, R; *RejKup* Z; [Chrystus] Y drogę náuká y przykáfadem żywotá fwego pokazał kędy ktemu przyłć możemy y mamy. *KromRozm* II b2v; *BielKom* E6v; *GliczKsiąz* A2v, E7v, L4, Q3v; *LubPs* K2, N3v, O4v; *KrowObr* 206v; *RejWiz* 80, 86v, 135v, 136; *Leop Eccli* 49/11;

BibRadz I *5v, *Ex* 18/20; drogę nam ku cudzemu potwarzą pokazáli *OrzRozm* E2, O2v, Pv, Qv [2 r.], Q2, Q2v; *BielKron* 3v, 32, 138v, 141v, 213 (9); *Mącz* 347b, 492b; *OrzQuin* Gv; *GórnDworz* A2v, B5v, N7, Z3, Z4v, Dd, Mm6; iużeś dał y vkazał hojne drogi/ iáko ma być przeiednano to fwięte Bołtwo twoie. *RejPos* 252v, 10, 11, 46v, 68v, 72 [2 r.] (31); *HistLan* Cv; *KuczbKat* 385; *RejZwierc* 130, 186, 192, 206; *BudBib* Ps 85/11; *BudNT* 1.Cor 12/30 [31]; *CzechRozm* A3v, A7; *KarnNap* A2v; Zda mi lię że dofyć vczynię powinności mey/ iefli drogę do niektorych praw vkażę [si quasi indices legum quarundam proposuero]/ ábo też niektorych praw dotknę. *ModrzBaz* 73v, 2, 44v, 89v, 108v, 135; *SkarJedn* 82, 307; *Oczko* 11v; *KochPs* 21, 44, 155, 208 [2 r.]; Záčzym Pan Bog koronuiąc ćierpliwość iego/ więtfzã mu drogę/ do nãwrocenia y pozyfkãnia pogãńftwã vkazał. *SkarŻyw* 230, 14, 28, 55, 118, 125 (9); *CzechEp* *3, 16, [413]; *NiemObr* 14; *ReszPrz* 93; *ReszList* 152, 187; *WerGość* 210; *ArtKanc* D20, Q19v; *GórnRozm* G; Owa niewmięfz ieno gãnic/ co iefł łãcno: ále vkażãc drógę/ iákoby to nãprãwić/ to by mãdręgo rzecz. *KochWr* 41; *ActReg* 40, 164; *GostGosp* 62; *GrabowSet* E3v; *WujNT* 1.Cor 12/31; *SarnStat* 417, 986, 1222; *PowodPr* 21; A iefli lię chce nãuczyc/ vkaż mu drogę do kãpłanow Bożych. *SkarKaz* 277b, 40a, 637a [2 r.].

»(u-, za-)ślãc drogę; droga się ściele« [w tym: do czego (9), ku czemu (4)] [szyk zmienny] (20; 1): *GliczKsiãż* A2v, H2v, N5v; *WujJud* 133v; Błędy X. K. iemu drogę do zbãwienia á mnie do piãnia porzãdnego zãslãły. *CzechEp* 107 marg, 36, 103, 107; Więc pãtrzay dãlęy/ iáko fie drógã ku złému ściele. *KochWr* 36; *ActReg* 3v, 149; *Phil* N4; *KochPij* C3; *GrabowSet* A3; *OrzJan* 94; *LatHar* +2v, 581; Kãcerze dzifiefzy drogę ścielã Antychriftowi. *WujNT* 174 marg, 103, 860, Yyyyy4v.

»drogę wiedziec« [w tym: do czego (2), ku czemu (1)] = *scire viam* *Vulg*; *occasionem cognoscere* *Modrz* [szyk zmienny] (12): Iednęfz tę drogę k temu wiem/ Połfuchayże żeć iã powiem. *BierEz* D4v; *MurzHist* A4v; *MurzNT* 29v; *LubPs* aa; *Leop Is* 58/2; *RejPos* 132; *GrzegŚm* 35; *ModrzBaz* 112v; *GrabowSet* Q2; Dwie drodze w wieku ludzkim prawdziwe być wiemy: Iednã do Niebã druga do pieklã. *KołakSzczęśł* Cv; *SkarKaz* 42b; *CzahTr* Bv.

»wymyślíc drogę« [szyk zmienny] (2): Liłzkã k niemu przemowiłã/ Iużem drogę wymyślilã: Iáko iuż ztãd winidziwã *BierEz* H3v; *BielKron* 253.

»drogę zagrodzić (a. zagradać, a. przegrodzić); droga zagrodi się (a. zagrada się); zagrodzenie (a. zagradać) drogi« [w tym: do czego (14), do kogo (2), czemu (2)] = *odjąć* *możliwość*, *sposobność*; *obsepire iter* *Mącz*; *ansam praeripere, facultatem a. occasionem praecidere, viam pracludere* *Modrz* [szyk zmienny] (24; 5; 2): szukamy tego, jakobyśmy zagrodzili na przyszły sjem drogę takim wykłãdom recesu tego, jakie teraz słyszemy. *DiarDop* 118; *GroicPorz* 1, cc3v; *BielKron* 199v; *BielKronCies* Mmmm3; Przegrodził mędrkom drogę do błędu wízelkiego *GrzegRóżn* O2, N2; *Mącz* 75c, 384a; *RejPos* 184; *HistLan* C4v; *CzechRozm* 260v; Bo tym ípofobem y połtronnym roznych narodow zãgrãdza lię drogã dopierãć lię pãnowãnia [Sic enim et extraneis praeripitur ansa ambiendi impena nationum diversarum] *ModrzBaz* 75v, 21, 73v, 93v, 126v; *KochTr* 24; *CzechEp* [407]; *NiemObr* 6, 85; *KochMRot* A4v; *ReszHoz* 137; *ZawJeft* 41; *KochFrag* 43; *LatHar* 3, 219, 671; Tãk krolowie y prãwã połpolite dopuřczãiã mnieyfzych złości/ áby drogę zãgrodzili do więtfzych. *WujNT* 163; *CiekPotr* 48; *SkarKazSej* 673a.

»zamknąć (a. zamykać) drogę; zamknięta droga; zamknięcie drogi; zamknęła się droga« [w tym: czemu (23), do czego (4), do kogo (2), ku czemu (1)] = odjąć możliwość; *dividere viam PolAnt; praeccludere viam Modrz, JanStat; interdicta potestas JanStat* [szyk zmienny] (25; 5; 3; 1): Mi the rzecz chczeni obvarowacz i opatrzicz abi thakowim naiazdom bila droga zamknięta. *ZapWar 1545 nr 2646; SeklKat A4v; KromRozm III K2; DiarDop 107; RejWiz 135; RejAp 46; GórnDworz Mmv; BudBib Sap 18/23; CzechRozm 259; Zámknęłaby fię też y onym drogá/ ktorzi aż do Rzymu/ ábo do infzych niektorych kráin biegaia ModrzBaz 91, 7; CzechEp 90; KochPij C3; A dla zámknienia drógi potwárzam ludzkim/ żadnému tych dóbr nie będziemy dáwać SarnStat 408, 72, 113, 293, 296, 572 (21).*

»(z)gotować, gotujący drogę; gotowanie drogi; droga się gotuje« [w tym: komu (19), do czego (2), ku czemu (2)] = przygotować grunt, stwarzać możliwości; *parare a. praeparare viam Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (44 : 1; 3; 1): Oto iá przefylám aniola przed obliczem twym/ który zgotuie drogę twą przed tobą [Vulg Matth 11/10]. *OpecŻyw 48 [przekład tego samego tekstu MurzNT, Leop, HistRzym 83v, RejPos 8v, BudNT, CzechRozm 256v, LatHar 684, WujNT]; MurzNT Luc 1/76, 3/4; Leop *2v, Mar 1/3; BibRadz Luc 1/72 [76]; BielKron 137; HistRzym 83v; Stroycie pokutę s pirwzych obłędliwości fwoich/ á gotuycie drogę przeciwko Pánu fwemu RejPos 12, 8v, 9, 11v [2 r.], 12, 12v (10); KuczbKat 160; RejPosRozpr b4; BudNT Matth 11/10, Mar 1/2, 3; CzechRozm 256v; SkarJedn 384; SkarŻyw 306; CzechEp 135, 153, 303, 304, 305; ArtKanc A18; OrzJan 104; LatHar 46, 529, 684 [2 r.]; Skąd znác iż Ian gotował drogę do Sákrámentu pokuty y fpowiedzi/ ktora potym od Christá Páná vftáwiona była WujNT 129, Matth 3/3, 11/10, Mar 1/2, 3, s. 174 (10); SkarKaz 551b marg, 581b.*

Wyrażenia: »droga bezpieczna (a. przepieczna)« = *via tuta Modrz* [szyk 6 : 4] (10): w wáthplyuych rzeczach droga pewnyeyfza a przelpyecznyeyfza ma bycz obyera *PatKaz I 15v; RejPs 85; LubPs M, O2, gg3; BibRadz Bar 5/7; RejPos 37v, 72; ModrzBaz 87v; Wiem iż káždemu z was pokoy miły/ [...] zgodá miła. Do tego wam tedy drogę befpieczną/ pewną/ blifką pokázuiemy ReszPrz 93.*

»bliższa droga« = *via compendiaría Mqcz, Modrz; via proxima Mqcz* [szyk 4 : 1] (5): *Mqcz 288d, 492b; A przeto kto chce znác łáfkę páńfką/ niemálfz lepfzey y bliżfzey drogi/ iáko iá záflúżyć GórnDworz K8v; HistRzym 135v; ModrzBaz 17.*

»droga boża (a. boska)« = *via Dei a. Domini Vulg* [szyk 24 : 1] (25): Miłtrzu wiemy ijżes práwdziwy/ a drógę bożą w práwdzie nauczálfz [Vulg Matth 22/16] *OpecŻyw 74v [przekład tego samego tekstu Leop, RejPos 250, WujNT], 53, 62v; MurzNT Mar 12/14; Leop Matth 22/16; BielKron 4v, 32, 78v [2 r.], 93; RejPos 250; WujJud 40; CzechRozm 184; SkarJedn 10; błogofłáwionýs ftárcze Abrámi/ nie málfz nád cię wdrodze Bożey nikogofz dołkonálfzego. SkarŻyw [236], 269, 352; WujNT Matth 22/16, Mar 12/14, Luc 20/21, Act 18/26, 19/9, s. 838; Sądy y drogi Bołkie od ludzkich fáj/ iáko niebo od źiemie dáłekie y rozne PowodPr 40; SkarKaz 40a.*

»chytra droga« [szyk 1 : 1] (2): należli [Turcy] chytrfzają drogę tho iefł gdzie mocą niemogą tedy zá pieniádze przewiodą *BielKron 248v, 155v.*

»ciasna, wąska, zwąziona droga« = *arta via Vulg* [szyk 18 : 4] (14 : 7 : 1): *OpecŻyw 16; TarDuch B4; RejKup q3; MurzHist V3v; MurzNT 28v, 29v; Abowiem bárzo ciálna drogá do tey cnoty/ Trzebá zawždy czuyności/ y pilney roboty. RejWiz 101, 89; RejAp 189; SkarŻyw 62; CzechEp 23 [2 r.];*

NiemObr 78, 115; Dayże nam łałemi być wieczny Zbawicielu/ Wąlką drogą przechodzić przez nieprzyjacióły *ArtKanc* K4v, O3v; *GrabowSet* I3; ciálna braná/ y wąłka iełt drogá [*arta via*] która wiedzie do żywotá *WujNT Matth* 7/14 [*przekład tego samego tekstu CzechEp* 23 [2 r.], *NiemObr* 115], *przedm* 37, s. 30; *WysKaz* 13; *SkarKaz* 637a.

»droga ciemna, ciemności« = *via tenebrosa PolAnt* (1 : 1): *BibRadz Prov* 2/13; Opuściwłszy proftą drogę/ chodzą po drogách ciemności [*Vulg Prov* 2/13]. *WujJud ktv* [*przekład tego samego tekstu BibRadz*].

»droga cnoty, cnotliwa« = *via virtutis Modrz* [*szyk* 5 : 1] (4 : 2): Iedno zecz prawie nie rofly iawnie na łbie rogi Abis mię była mogła zwiełc z mey cznotliwey drogi *RejJóz* H5; *GórnDworz* Ee3; nie śmieli opuścić drogi cnoty/ y niełacno fię mogli do tyránłtwá łkłonić. *ModrzBaz* 91v, 133; *SkarKaz* 122a; *GosłCast* 35.

»dobra (a. lepsza) droga« = *bona via PolAnt* [*szyk* 26 : 8] (34): *WróbŻołt* Y2, kk4v; A ty fię iuż Popie vnzay A tych plotek wieczey niebay: Bo iemy choremu łkodzys Włedy zdobrey drogy zwodzys. *RejKup* k7v, d5v, ł3; *DiarDop* 100; Młodzyeńcze połtoy máłó będe prołić Bogá/ Być była okazána do cnot lepłza drogá *BielKom* F6, D3v; *KrowObr* C3, 207v; *BielKron* 177, 213, 219, 227v; *KwiatKsiąż* F2; *Mącz* 288d; *GórnDworz* A2v, K8v, Ee6v, Hh3, Kk2v; á która drogá lepłza tedy chodźcie ią/ á naydzieicie odpoczynienie dułzam wálzým *BudBib Ier* 6/16, 1.Reg 12/23, 3.Reg 8/36, I 189d *margin*, 2.Par 6/27; *SkarJedn* 296; *SkarŻyw* 294, 308; *OrzJan* 26; Przeciw haeretykom y fortelom ich nie máłz lepłzey drogi/ iáko w prołtoćie łwiętey do tego áppellowáć czego z początku vczono *WujNT* 576; *SarnStat* 195; *GosłCast* 26; *SkarKazSej* 707a.

»krotsza droga« (2): Compendium, aliquando etiam pro itinere abbreviato, Krótfłza á lepłza drógá/ Krótkie opílánie niektórej rzeczy. *Methodus. Mącz* 288d; *Calep* 226b.

»droga mądrości« = *via intellectus PolAnt* (2): Człowiek który vbłádzi z drogi mądrołci odpoczywa w zebránium vmárłych. *BibRadz Prov* 21/16; *RejPos* 149v.

»droga do nieba« [*szyk* 26 : 4] (30): *PatKaz III* 126v; Droga do nieba łciełszką wezwana bo iełt barzo ciálna. *WróbŻołt* nn8v; *SeklKat* A4v, E2v [2 r.], E3, R; Bo cziałná droga donieba A cziankięgo brzucha trzeba. *RejKup* q3, f6v, 16v, 18v, o5v, p8v, t2, x8v; *MurzNT* 29v [2 r.]; Iż Pan Kryłtus łam iełt thylko drogá do niebá *KrowObr* B, 165; *RejWiz* 143; *KwiatKsiąż* F2v; *GórnDworz* Mm6; *KochMon* 33; *CzechRozm* 64v; *KochMRot* A2v; A iełli komu drogá otwárta do nieba/ Tym co łłuzą oyczynnie *KochPieł* 44, *LatHar* 422; *WujNT przedm* 37; *WysKaz* 16; *SzarzRyt* D2.

»droga niebezpieczna« [*szyk* 5 : 1] (6): A łnadz wnádzieię twoię łmiał bych fię łam opułćić wnaniebełpiecznieyłłe drogi *RejPs* 205, 39v; łam niebogá przyłzłá ná ták niebełpieczną drogę/ Ze/ połćiowie żywłzy/ vmrzeć krom zmázy nie mogę. *KochZuz* A3v; *RejPos* 289v; *GrabowSet* L; *KochFrag* 14.

»droga niepomazana (a. niezmazana), niepokalona« = *via immaculata Vulg* [*szyk* 6 : 2] (5 : 3): Będe łpiewáł á będe rozmyłłáł w drodze niepokaloney [...] to iełt w Euangeliey *WróbŻołt* 100/2 [*przekład tego samego tekstu Leop*], gg8, 100/6; Iák fię w niepomázáney drodze łwey mam záchowáć *LubPs* X2v, Ev [2 r.]; *Leop Ps* 100/2, 6.

»(o)błędna (a. obłądliwa), (o)mylna, błędności droga« = *error viae Vulg* [szyk 24 : 5] (18 : 10 : 1): *RejKup* t2; Trudno człeku z błędliwych drog wynidź *BielKom* E4v, B3v; *LubPs* E2, Pv, bb4, cc2; *BibRadz Iac* 5/20; *BielKron* 83; Bo gdzie sie tám obrociłz wżędzye mylne drogi A tak rádząc ku Pánu nieboże vbogi *RejPos* Ooo5v, 52v, 65v, 178, 181v, 182 (13); *NiemObr* 80; *ZawJeft* 27; A Długoż Pánie/ tá moiá błędliwa Dufzá/ bez twey światłości Chodzić zá śmyśłem będzie/ żałobliwa/ Ktory/ iák wodz chytróści/ Onę záludza w drogi błędliwóści? *GrabowSet* E2, D3; *WujNT Iac* 5/20; *PowodPr* 54; *SkarKaz* 279a.

»droga ojca, ojcowska« = *via patris Vulg, PolAnt* [szyk 8 : 3] (8 : 3): Aby pokufam świeckim/ nie dáli sie zwodzić/ Oycowśkiemi drogámi/ zázwdy mogli chodzic *BielKom* B4v; *Leop* 2.Par 20/32, *Bar* 2/33; *BibRadz* 3.Reg 15/26; *BielKron* 83v, 86; Tákże y my niechodźimy z łálki Bożey drogámi Oycow násznych *WujJud* 40, 40; *WujJudConf* 39v; Wiedzże iż przy łtárey oycowśkiey drodze łtoię/ dla ktorey święci Bilkupi wygnáni łą od ciebie *SkarŻyw* 300; *KochMRot* A3v.

»droga pańska, pana [= *Boga*]« = *via Domini Vulg, PolAnt* [szyk 54 : 3] (53 : 4): *MurzNT Luc* 3/4; Łálkawe łą włfytki drogi zázwdy Páná tego *LubPs* G, D2 marg, Ev, Ov, aa4v, dd6v; *KrowObr* C3, 58v, 206 [2 r.], 206v [2 r.]; Bom pilnie łtrzegł Pánłkich drog/ á nieczynilem nie złego od Bogá niego. *Leop Ps* 17/22, *A3v, *Eccli* 5/12, *Mar* 1/3, *Ioann* 1/23, *2v; *BibRadz Gen* 18/19, *Iudic* 2/22, 4.Reg 21/22, *Ez* 18 arg; *BielKron* 45; *RejAp* [14]v marg, 74v, 158v, Dd4; *RejPos* 293 marg; *WujJudConf* 157; *BudBib Ez* 18/25; *BudNT Mar* 1/3; *CzechRozm* 116v; *CzechEp* 153; *NiemObr* 80; Dobrym ludźiom Pánłkie drogi/ Nigdy nie vczynią trwogi *KochMRot* A3; *ZawJeft* 5, 15; *GrabowSet* M3v; *LatHar* 40, 684; *WujNT Matth* 3/3, *Mar* 1/3, *Luc* 3/4, *Ioann* 1/23, *Act* 13/10 (9); *WysKaz* 21 [3 r.]; *PowodPr* 7 [2 r.]; *SkarKaz* 350b, 421b.

»pewna, nieomylna droga« = *via proxima Mącz* [szyk 21 : 7] (23 : 5): *PatKaz I* 15v [2 r.]; Iednák nigdzyey tu nie wyedzą pewney łwoyey drogi *LubPs* aa; *BibRadz I* *3v; *KwiatKsiąż* A3; *Mącz* 492b; ábyście mi dozwolili/ łkrytych onych vzyć náuk/ [...] które nas pewną drogá/ do niepewnych rzeczy wiodą. *OrzQuin* H4, E, H4, Mv; Abowiem tám znajdyełz [...] włzytki nieomylnne drogi ná poczłiwe połtępki tve *RejPos* 226v, 241 [2 r.], 293 [2 r.]; *BiałKat* 43v [2 r.]; *BielSat* H2; *RejZwierc* 207v; *ModrzBaz* 61v, 96v; *SkarŻyw* 582; *CzechEp* 327; *NiemObr* 72; *KochMRot* A2v; *ReszPrz* 93; *ZawJeft* 34; Zwiędła iuz twoiá młodość/ gotuy łię do Bogá/ Ráczey niżli do światá/ pewnieyłzac tám drogá. *ZbylPrzyg* B2v.

»poczciwa droga« (7): *RejWiz* 19; Abowiem nic nas nie vwodzi náłnádniey s tey poćiwey drogi iedno omylne towarzłstwo á ich obłudne przykłády y obyczáie. *RejZwierc* 137v, B4v, 105v, 138 [2 r.], 142.

»drogi pogańskie« = *obyczaje pogańskie; viae gentium Vulg* (1): Drog Pogánłkich niechćieyćie łie vzyć [cf Wedle dróg Pogánłkich (marg) Obyczáiów Hebr. (-) nie vććie łie *Wujek*]; y známion niebiełkich niechćieyćie łie bać *Leop Ier* 10/2.

»droga pokoju, pokojowa« = *via pacis Vulg, PolAnt* (13 : 1): *OpecŻyw* 12v, 97; i naprowadził nogi náłze na drogę pokojou. *MurzNT Luc* 1/79 [przekład tego samego tekstu *OpecŻyw* 12v, 97, *BibRadz, RejPos* 16, *LatHar* 46, *WujNT*]; *LubPs* D2; *Leop Rom* 3/17; *BibRadz Luc* 1/75 [79], *Rom* 3/18 [17]; *RejPos* 16, 296v; *KochMRot* A4; *ArtKanc* A18v; *LatHar* 46; *WujNT Luc* 1/79, *Rom* 3/17.

»prawa droga« = *via recta Vulg, PolAnt; via perfecta PolAnt* [szyk 36 : 12] (48): *BielŻywGlab nlb* 11; *RejPs* 65, 176; Is mi mey nedze vkročy Na prawą droge nawrocy. *RejKup* O, m8, n7v, n8v, p5v; *KromRozm I D2v*, Ev; *MurzHist* C4v; *Diar* 84; *BielKom* E; Położ mi zá práwą drogę on zakon twoy fwięty *LubPs* aa6, K2, N3v, R2, Y4v *marg*, aa4v (10); *KrowObr* 58v, 164v, 206 [2 r.], 206v [2 r.]; *BibRadz Ps* 100/2, 6; *GórnDworz* E4, Mmv; *HistRzym* 122; *RejPos* 147, 147v, 184; *RejZwierc* B2, 138v [2 r.], 212v, Bbbv; *WujJud* 146v; *BudBib* 1.Reg 12/23, *Prov* 14/12; Poftánowił mię ná drodze práwéy/ Z chęci ku słudze śwemu káfkáwéy. *KochPs* 33; *CzechEpPORz* *; *NiemObr* 17.

»droga prawdziwa, prawdy« = *via veritatis Vulg* [szyk 44 : 24] (42 : 26): bo przyśfiedl k wám fwięty ián/ nauczáiätz drogi práwdziwé [Vulg *Matth* 21/32] *OpecŻyw* 74v; *WróbŻołt* 118/30, nn8; *RejPs* 188v; *SeklKat* R; *MurzHist* D2v [2 r.]; *DiarDop* 101; *LubPs* F4v *marg*, T2, aa6 [2 r.], eev *marg*; przes ktore [doktory] drogá prawdy miááá być fromoconá [Vulg 2.Petr 2/2]. *KrowObr* 88v [przekład tego samego tekstu 86v, 99v, 137v, 160, 237, *BibRadz*, *BudNT*, *WujNT*], A4v [2 r.], 86v, 99v, 137v, 160, 237; *Leop* 4.Esdr 5/1, *Eccli* 34/22; *BibRadz* I 108c *marg*, 2.Petr 2/2; ktorzy lepszą á prawdziwą drogę ták w piśmie s. iáko w rzeczy pópolitey vkażą *BielKron* 213, 84 [2 r.], 141v, 218v; *GrzegRóżn* O2v; *Prot* A2v; *RejAp* 74v, 102; *HistRzym* 57, 83v, 127; *RejPos* 251, 283v, 287, 339v, 350v; *RejZwierc* 116, 137v, 195v, 206; *BudBib* 4.Esdr 5/1; *BudNT* 2.Petr 2/2, *Apoc* 15/3; *CzechRozm* 23v, 173v; *KarnNap* C3; Bo poniewáz krewność/ powinowáctwo/ przyiaźń/ y nieprzyiaźń/ [...] wiele ludzi od prawdziwey drogi odwodzi [a recto aberrare faciant] *ModrzBaz* 75; *SkarJedn* 401; *KochPs* 66; *SkarŻyw* 463; *CzechEp* 105, 141; *NiemObr* 80 [2 r.], 84; *ReszPrz* 68; *ArtKanc* D20, M18v; Prowadz me vftá/ po drodze prawdziwey *GrabowSet* K, P3v; *WujNT* 2.Petr 2/2; *CzahTr* C4.

»prosta droga« = *recta via Vulg, Modrz; rectum iter Vulg; simplex et aperta ratio Modrz* [szyk 29 : 10] (39): *WróbŻołt* Ev; *RejPs* 93v; *BielKom* Cv, E6v; Bom ia tę naprośtíá drogę ná wlfem łobie obrał *LubPs* aa6, G2v, Y4v, aa4v, ee5; *RejWiz* 138; *Leop* *Prov* 14/2, *Eccli* 49/11, *Dan* 3/27; *BibRadz* I *3v; Pátrzayciéłz tu/ iáko zá rádá Aryftotelá/ poczawłzy od Oká/ proftá drogá wykłádu Królestwá Polfskiego przyłzliłmy. *OrzQuin* I2, Cv, Aa2; *RejPos* 240v; *BielSat* [I4]; *RejZwierc* 138 *marg*, Aaa4v; *WujJud* *ktv*; *WujJudConf* 74v; *BudBib* *Eccli* 49/11; Do wftytkich ípraw pocziwych małz tu drogę proftá *PaprPan* H, Ev; Mnoftwo ksiąg [o prawie] niech będzie zárzuceno: profta á iáána vmiárkowána drogá/ niech będzie otworzona [simplex et aperta ratio aequitatis aperiatu]. *ModrzBaz* 98, 26v, 58v; *KochPs* 208; *SkarŻyw* 573; *BielSjem* 13; Rzeczpołpolita wáłzá nie tylko dáleko vftápiá z poftánowienia Lycurgowego/ ále zgoáá drogę proftá zárzuciłwzy/ vdááá fię iákáš dziwná ścielázká *GórnRozm* K3, K3v; *LatHar* 221; *KołakSzczęśl* Cv; *WujNT* Act 13/10, 2.Petr 2/15; *SkarKazSej* 662a.

»przestrona, szeroka droga« = *spatiosa via Vulg* [szyk 11 : 2] (8 : 5): Wfedy znaydę Pana Boga A ízyroka kniemu droga. *RejKup* k4; *HistRzym* 122v; *RejPos* 57; ále y ludzie od swiátości y poboźności odwodzą/ ścieláć im do pieklá przełtroná drogę *WujJud* 133v; *BudNT* *Matth* 7/13; *ModrzBaz* 22v; *SkarŻyw* 463; *CzechEp* 23, 106; *PaprUp* A2; *LatHar* 581; Abowiem ízeroka braná/ y przełtrona íełt drogá ktora wiedzíe ná zátráćenie *WujNT* *Matth* 7/13 [przekład tego samego tekstu *HistRzym* 122v, *BudNT*, *WysKaz* 13]; *WysKaz* 13.

»przewrotna, nieprawda, niesłuszna, nieprawość droga« = *via iniqua a. perversa, via iniquitatis Vulg* [szyk 6 : 5] (7 : 2 : 1 : 1): ktory przewrotnemi idzie drogámi/ zá raz vpádníe. *Leop* *Prov* 28/18, *Ps*

106/17, *Prov* 21/8, *Ier* 3/21; *BibRadz Prov* 21/8; *BielKron* 42v; *WujJud ktv*; Nie długo wtakim ftanie niepráwey drogi trfał *SkarŻyw* 352; *GórnRozm* M2v; *GrabowSet* M3, P3v.

»droga słuszna, słuszności« [szyk 12 : 6] (17 : 1): nie inffe⁶⁰ łobie potrzebnieyffego nienayduię iedno obroćić nogi fwoie ná drogę fluffności *RejPs* 179v, 183, 185, 188v, 210v, 211v; *LubPs* S, ee6v; Rácź mię tego náuczyć/ co ieft fluffna drogá. *RejWiz* 186, 135v; *BielKron* 334v; *RejPos* 126v, 130; fprawiedliwego/ iáko Prorok powiáda/ záfwdy Pan wywiedzie ná drogi fluffne á pociefzliwe *RejZwierc* [203]v, 5v, 146v; tyráńftwu ieftefmy posłufzni/ á słuźne drogi y fprawiedliwość odrzucamy [*aequitatem et iusticiam repudiemus*]. *ModrzBaz* 30; *ActReg* 111.

»droga sprawiedliwości, sprawiedliwa« = *via iustitiae a. iustificationis Vulg, PolAnt* [szyk 38 : 7] (29 : 16): *TarDuch* B4; *WróbŻółt* Ev, R3, 118/27, 33; A zá łáfką twoią [*Boga*] ieden krok moy nie wftąpi zdrogi fprawiedliwości *RejPs* 38, 17v, 33v, 34, 61v, 173v, 188, 211v; *HistAl* G3v; *MurzHist* R4; *LubPs* B2v, F3; *KrowObr* 63; *Leop Ps* 118/33, *Sap* 3/3, *Eccli* 34/22; *BibRadz Matth* 21/32, II 14c marg; *RejAp* 29; A práwie cie dofiága [*czart*] zá nogi/ Iefli fpádniefz s fprawiedliwey drogi *RejPos* B, 37v, 138, 184 [2 r.], 253 [2 r.], 318, 335, 339v; *BudNT Apoc* 15/3; *WerGość* 209 [2 r.]; *ArtKanc* Q6v; Y wręku ci zwycięftwo máią/ Którzy dróg fprawiedliwych iego [*Boga*] przefturzégáią. *ZawJeft* 13; *WujNT Matth* 21/32, 2.Petr 2/21; *SkarKaz* 119a, 519b; *GosłCast* 44; *KlonWor ded* **2.

»droga śmierci« = *via mortis PolAnt* (4): *BielKom* D5; Oto kládę przed wámi drogę żywotá y drogę śmierci. *BibRadz Ier* 21/8, I 393d marg; *BudBib Prov* 14/12.

»święta, świętobliwa droga« = *via sancta Vulg* [szyk 20 : 8] (24 : 4): A ftrzeź pilnye drog fwyętych przykazánya yego [*Boga*] *LubPs* K2v, P3v, R5 [2 r.], aa5, bb6v, cc6; *Leop Is* 35/8; *RejAp* 29; *RejPos* 28, 184, 275, 277v, 296v, 349v; *RejZwierc* 192; Mnie okaź/ pánie/ drogi świętobliwe *KochPs* 34, 24 [2 r.], 114, 122; *SkarŻyw* 269, 308; *GrabowSet* O2, X2v; *SiebRozmyśl* B2; *CzahTr* B2; *SzarcRyt* Bv.

»wolna droga« = *swoboda postępowania* [szyk 3 : 1] (4): Wolną drogę iemu na złe Y na dobre dáć raczył. *RejKup* B; *Diar* 22; *LubPs* C2v; *KochPs* 178.

»wymyślona droga« = *herezja* [szyk 2 : 1] (3): gdyż nas łam [*Pan*] iáinnie przefturzégáć raczy/ iż żadną iną wymyfloną drogą nie może nikt trefić do niego [*Boga*] *RejPos* 351, 147, 299.

»droga zbawienna, zbawienia« = *via salutis Vulg* [szyk 37 : 8] (29 : 16): *OpecŻyw* 52v; *RejPs* 174v, 178; *SeklKat* I2v; *RejKupSekl* a2; poczał wczyc drogi zbawiennyi náprzód dom fwoi i przyiációły *MurzHist* C, A4v, B4v, E3v, Hv, N; *KromRozm II* c4v; *KromRozm III* Av; *LubPs* aa6 marg; *KrowObr* 114v, 132v; *BielKron* 139v, 277v; A prełat go wiedzie do ftárofty/ tho ieft do fpowiedniká/ przez kthore bywa wiedzion ná drogę zbáwienia *HistRzym* 40v, 65v; *RejPos* 23, 64v, 318; *BialKat* 93v; *CzechRozm* 145, 173v, 174, 223v; *SkarJedn* 296, 307; *SkarŻyw* 4, 355; *CzechEp* 72, 105, 260; *CzechEpPORz* *; *ReszPrz* 68; Mowi Chryzofom o obźárftwie/ iż to ieft zwodnik z drogi zbáwienney dobrowolny. *WerGość* 214; *BielSjem* 3; *ArtKanc* A18v; *LatHar* 112; *RybGęśli* D3v; Ci ludzie [*apostolowie*] fá fludzy Bogá nawyźfzego/ ktorzy wam oznáymuią drogę zbáwienia. *WujNT Act* 16/17; *SiebRozmyśl* C3; *CzahTr* L4v.

»droga zjednania« (3): Iż oná [*Maryja*] ieft vlitzká żywotá/ wrotá zbáwienia: Drogá nálfzego ziednánia *KrowObr* 152v, 153v, 154v.

»droga zła (a. złościwa, a. złośliwa), złości« = *via iniqua a. mala, via iniquitatis Vulg* [szyk 22 : 19] (36 : 5): Oddal odemnie miły panie drogi złości *WróbŻółt* 118/29, 118/101, 104, 128; *LubPs* aa5v, bb4, bb5, eev; Ale kto ná zle drogi iuż więc mył fwą vda/ Wierę iuż tám nádzyeiá bywa bárzo chuda. *RejWiz* 135v; *Leop* 3.Reg 13/33, 4.Reg 17/13, 2.Par 7/14, *Prov* 28/6, 10, *Bar* 2/8, *Ez* 33/11, *Zach* 1/4; *BibRadz* 2.Par 7/14, *Ion* 3/8, 10; Acz (po prawdzie) do dobrej fławy tá zła drogá *Prot* C4; *GórnDworz* Aa4; *RejPos* 72, 84v; *BiałKat* 23v; *BudBib* 3.Reg 13/33, I 374b *marg*, *Ier* 25/5, 36/3, 7, *Ion* 3/8, 10; *CzechEp* 260; *ReszPrz* 106; *ArtKanc* K14v, N16; niechay opuści niezbożny drogę fwą złośliwą/ á muž myśli zle fwoie [*Vulg Is* 55/7]. *KołakSzczęśl* B4; *SkarKaz* 245b, 279b, 551b; *CzahTr* F2.

»droga żywota, życia« = *via vitae Vulg* (27 : 3): abyście drogą ciałną żywota ostręgo tym wolniey za pane^m Iezusem pośflij. *OpecŻyw* 16; *PatKaz* I 9v; *BielŻywGlab* n1b 11; BLogofławieni fą ci ktorzy tu niewinnie żywą ná tey drodze żywotá fwego *RejPs* 175; *MurzHist* B2v, B4v, V3v; *LubPs* D3; *KrowObr* 186; *Leop Act* 2/28, *Zz3v*; *BibRadz* *Ier* 21/8, I 393d *marg*, *Eccli* 33/11 [12]; *RejPos* 112, 178, 181v, 183, 183v, 185v; *GrzegŚm* 25; *BudBib* *Eccli* 4/14; Rychley fię bał vpadku/ ábo osłábiaenia drog życia fwego w pokoiu/ á niźli w oney wojnie. *SkarŻyw* 238, 497; *GórnRozm* A3; *LatHar* 209; *KołakSzczęśl* Cv [2 r.]; *WujNT Act* 2/28; Iáko mowi Mędrzec: Mándat ieft świecá/ y Práwo ieft światłość: á drogá żywotá gromienie kárności *SkarKazSej* 696a.

Szeregi: »droga i forta« [szyk 3 : 2] (5): *RejAp* 183v; Wąska drogá y ciáfna fortá do żywotá, xięza fię nią nie wciłną. *CzechEp* 23 *marg*, 23; *WysKaz* 13 [2 r.].

»drogi, fortyle« (1): Nuż kiedy do dárow/ do vpominkow przydzie/ [...] náyduiá fię tákie do tego drogi/ tákie forthyle/ iz/ áby [*biała głowa*] nie wzięłá/ obronić fię żadną miárą niemoże. *GórnDworz* Bb3v.

»droga a (i) gościniec« [szyk 8 : 3] (11): Ale oto małz fwieżá drogę á tarty gościniec do niego [*Bogu*] *RejPos* 9,112, 178 [2 r.], 185, 196v, 240v (10); z niego [*rozmyślania*] drogá y gościniec podáie fię do odpráwienia przyštoynego rozliczney Chrześcijánfkiey powinności *LatHar* 663.

»kszałt albo droga« (1): gdy nas przyyáciele karzá/ błędy vmysłowe vbaczamy/ Ktory kxalt [!] albo droga ieft nablifzłza ku poprawieniu. *KwiatKsiąż* D4.

»metodus to jest droga« (2): W tym Dyálogu/ pokázuie fye *METHODVS*, to ieft/ Drogá ku prawdziwey Exequucyey. *OrzRozm* A [*idem*] Dv.

»nauka a (albo, i) droga« [szyk 5 : 3] (8): *KromRozm* II c4v; *KromRozm* III Av; Brevis rerum praeceptio, Krótká nauká álbo drogá ku pośpolitey nauce. *Mącz* 351a; Vdayze fię tedy zá nim á zá tymi drogámi iego/ á zá fwiętymi náukámi iego *RejPos* 275v, 8v, 64v; *RejZwierc* 192; *SkarKaz* 488a.

»droga, (a, i) obyczaj« = *ratio aut via Mącz* [szyk 4 : 2] (6): *Mącz* 105a, 219c, 347b; ná co nam téz Polakom pewnie przyydzie/ tymże obyczáiem y drogá/ ná co y Czechom było przyfzło. *OrzQuin* Z2; *RejPos* 162v; *KlonWor* ded **2.

»drogi, (a, i, albo) postępkí (myśli)« (9): Chodził [*Joram*] drogámi á poštěpkí Krolow Ifráelífkich [*ambulavitque in viis regum Israel*] *Leop* 2.Par 21/6; *RejAp* 29 [2 r.]; A thám [...] naydzyełz wfzytki drogi y poštěpkí ku poštánowieniu poczciwego żywotá fwego *RejPos* 169v, 295, 329v; *RejZwierc* 200; *CzechRozm* 131; *LatHar* 42.

»droga, (i) prawda, (i) (żywot)« = *via et veritas et vita Vulg* [szyk zmienny] (33): Rzekł mu iezus: Iacie^m droga/ prawdą/ ij żywot/ a žádný niemože przydz ku bogu oytzu/ iedno przez mię [Vulg Ioann 14/6] *OpecŻyw* 95v [przekład tego samego tekstu *SeklKat* E3, *KromRozm II* b3, *KromRozm III* A5, *SeklPieś* 19v, *KrowObr* 155, *Leop, BibRadz, SarnUzn* B8v, *RejPos* 280, 291 v, 293, 339, *RejZwierc* 137v [2 r.], *BudNT, CzechRozm* 4, 11v, 64v, *ArtKanc* P5, P7, *LatHar* 626, *WujNT, SkarKaz* 488a]; *SeklKat* E3; *KromRozm II* b3; *KromRozm III* A5; *SeklPieś* 19v; *KrowObr* 155; *Leop Ioann* 14/6; *BibRadz Ioann* 14/6; *GrzegRóżn* O2v; *SarnUzn* B8v; A gdyż iáko fłyfzimy/ iż iednáfz tá ieft lámá drogá/ y prawdá/ w tym iedynym Synu *RejPos* 294v, 275, 280, 283v, 287, 291v, 293, 339; *RejZwierc* 137v [3 r.]; *BudNT Ioann* 14/6; *CzechRozm* 4, 11v, 64v; *CzechEp* 341; *ArtKanc* P5, P7; *LatHar* 626; *WujNT* 362, *Ioann* 14/6; *SkarKaz* 488a, 552b.

»droga, (a(l)bo) przyczyna« [szyk 3 : 2] (5): *Mącz* 129a, 279b; Iáko wiele ieft przyczyn/ iáko wiele drog [Quot sunt occasiones, quot viae]/ do krzywoprzyśiętwa wiodących *ModrzBaz* 140v, 32, 37v.

»droga i przykład« (1): A náfzláduiáć dróg y przykładów Przodków náfzych/ [uchwaliliśmy] *SarnStat* 943.

»droga a przystępek« (1): iuz fie wftyko wypełniło czego nam iedno byłá potrzebá ku ználezyeniu drogi á przyftętku do tych hoynych á fwiętych obietnic iego. *RejPos* 240v.

»droga, (i) rada« [szyk 2 : 2] (4): *LubPs* B; *RejPos* 257v; *RejZwierc* 256v; [Litwini] fzukali tei Drogi y Radi/ iakobi fie tego nadwami pomfcieli *Paprup* Fv.

»droga, (i, a) sposob« = *via et ratio Modrz* [szyk 7 : 3] (10): *MurzHist* B4v; A przeto z Rzymfkich praw trzebá wziáć drogę y fpofof ftánowienia praw *ModrzBaz* 98, 2, 96v, 135; *SkarŻyw* 14; *NiemObr* 72; *Phil* 3; *GrabowSet* S3v; Tá ieft ná tym świecie drogá y fpofof przyścia do żywotá wiecznego, áby ludzie przez wiárę poználi [...] Bogá *WujNT* 374.

»droga, (i, a) sprawa« = *via et opera Vulg* [szyk 13 : 1] (14): ábowiem tobie nie fá táiemne drogi y fpráwy człowieká namnieyfego. *RejPs* 188; *Leop* 2.Par 13/22; Poprawcie drog wáfzych y fpraw wáfzych/ á będę mięfzkał z wámi ná mielcu tym. *BibRadz Ier* 7/3, *Iudic* 2/19, *Ier* 7/5, *Ez* 14/22, 23; *RejPos* 216v, 281 v, 289v, 299; *BudBib Ez* 14/22, 23; *CzechRozm* 130v.

»droga, (i, a) ścieżka« [szyk 5 : 1] (6): *BibRadz Prov* 9/15; [chrześcijański człowiek] chodzi wedle woley iego [Boga] drogámi á ściefzkámi iego/ wedle krześciańfkiej powinności fwey. *RejPos* 349v, 184v; *KochPs* 34, 204; *GrabowSet* G3v.

»drogi i śródki« (2): mogáć záfwe otrzymáć odpufzczenie grzechow náfzych/ przez drogi y śródki nam do tego podáne. A te drogi y śródki fá fwiátości kościelne wftyftkie *ReszList* 147.

»[nie] droga, (a, ani) wymysł« (4): iż žádná iná drogá/ áni žádnym innym wymyflem nie može żaden przyść do tych nieprzebránych fkárbow *RejPos* 293v, 124, 293, 293v.

»drogi i wynalazki świata tego« (1): Ná kthorym [świecie] fie zyáwi wiele omylnych ludzi/ vkázuiáć wam rozliczne drogi y wynálfki fwiátá tego *RejPos* 258v.

6. astron. *Orbity ciał niebieskich* (11) : Słóńce fie też fwą drogá/ k zachodu chyliło. *HistHel* Cv; *SkarŻyw* 258; Arkturów iálfny płómień górných náfzláduie Dróg *KochPhaen* 16; Vyźrzyfz tám drogę/ Białomléczną názywáiá/ Téy bárwy infzá kołá niebiefkie nie máiá. *KochPhaen* 18, 6, 14 [2 r.], 15, 23; *KochFrag* 18.

Zestawienie: »świętego Jakuba droga« = *droga mleczna* (1): Lacteus orbis circulus est in coele, vulgo Świętego Iákubá drógą zową. *Mącz* 181b.

7. med. Przewody, kanały w organizmie ludzkim (37) : Też ma mocz otwierać wewnętrzne drogi przez które pochodzi vrina w miecherz *FalZioł* I 69d; Nie godzi sie o wypędzeniu płodu pomyłlac/ albo praczować/ażby [...] macicza była odmiękcżona/ aby droga ku wyżciu była otworzona. *FalZioł* V 34, I 9a, 11b, 27d, 41a, 74c (18); Bowiem na początku łpania wstępuią w głowę dymy grube które wżitki drogi w mozgu zatikaią *GlabGad* L5, D7v, I5v, K5, L2, L3 (12); Gula, Gardziel álbo drógá w łziy którą potráwá łchodży do żoładká. *Mącz* 150b, 420a; gdyż łámé wody šíarczáné z siebie moc tę máią/ áby dołem zżoładká/ y z dróg tych otworzyłtżych/ plugáltwá pędziły *Oczko* 15, 16, 22v, 32.

a. Jako polski odpowiednik hebr. wyrazu „orach”, znaczącego drogę; w połączeniu „orach kannaszim” oznacza menstruację (1) : Bo Abráhám y Saráh (byli) łtárzy (y) wéłzi we dni y przełtał był Sarze zwyczáy (*marg*) w Hebrej: droga. (-) iáko niewiałtam. *BudBib Gen* 18/11.

8. praw. Proces, droga sądowa (?) (2) :

Wyrażenie: »droga roczna« (2): A za kazdą Drogą Roczną pyęczdziessyąth złothych sprawa nyewysthempvyącz poth thym ze zakładem ma dacz tha tho anna Lesczynska *ZapWar* 1549 nr 2662 [*idem*] 1550 nr 2676.

Synonimy: **1.** gościniec, ścieżka, ulica; **2.** ścieżka, ślad; **3.** przeście; **4.** bieg, ciągnienie, cug, podróż, wyprawa; **a.** pielgrzymowanie, trudzenie, wyprawa; **5.** kształt, metodus, nauka, obyczaj, postępek, przyczyna, przykład, przystępek, rada, sposób, sprawa, szrodek, wymysł, wynalazek; **7.** drożka.

Cf **DROGOMYLNÝ**